

Waterspiegel

Opinieblad van de Vereniging van waterbedrijven in Nederland (Vewin)

Minister Carola Schouten

Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV)

Guiljo van Nuland

Directeur Brabant Water stopt na achttien jaar

Virginijus Sinkevičius

Eurocommissaris voor Milieu, Oceanen en Visserij

23ste jaargang, nummer 3
juli 2020

Colofon

Waterspiegel is een periodieke uitgave van Vewin, de Vereniging van waterbedrijven in Nederland. Waterspiegel brengt nieuws, achtergronden en opinies uit de wereld van (drink)water en aanverwante sectoren.

WWW.VEWIN.NL

UITGEVER

Philip Reedijk, Maas Communicatie
Maaskade 38, 3071 NB Rotterdam,
010 – 404 80 41,
www.maascommunicatie.nl

HOOFDREDACTEUR

Arjen Frentz, frentz@vewin.nl

REDACTIE

Arjen Frentz, Hans de Groene,
Amarins Komduur,
Patricia van der Linden,
Philip Reedijk
redactiewaterspiegel@vewin.nl

EINDREDACTIE

Philip Reedijk,
philip@maascommunicatie.nl

FOTOGRAFIE EN ILLUSTRATIES

Van Beek Images, Maas
Communicatie/Tom Pilzecker,
Vewin, Shutterstock, Hollandse
Hoogte, Unie van Waterschappen

ABONNEMENTEN

Waterspiegel wordt gratis
toegezonden aan mensen die
beroepsmatig betrokken zijn bij
de watersector. Adreswijzigingen
kunnen worden gericht aan
Vewin, Postbus 90611, 2509 LP
Den Haag. Verzoeken om een
abonnement zijn ter beoordeling
van de hoofdredactie:
redactiewaterspiegel@vewin.nl.

Artikelen uit deze uitgave mogen
worden overgenomen na toestem-
ming van de uitgever. De gebruikte
foto's zijn bedoeld als illustratie en
hoeven niet de beschreven situatie
letterlijk weer te geven. De redactie
heeft zijn uiterste best gedaan om
alle copyright-houders van gebruikt
beeldmateriaal op te sporen. Indien
u meent dat u rechthebbende bent,
kunt u zich bij ons melden.

Waterspiegel wordt verzonden
in een seal van biofolie. Deze
mat-transparante folie is binnen
90 dagen volledig composteerbaar
en mag dus in de GFT-bak.
Biofolie is gemaakt van de
reststoffen van maasproducten en
aardappelzetmeel.

Inhoud

Veel aandacht voor (drink)waterkwaliteit en droogte in AO Water	4
Minister Cora van Nieuwenhuizen bezoekt de drinkwatersector	6
Column: Prof.Dr. E. (Elbert) Dijkgraaf	7
Visie minister Carola Schouten	8
Bevlogen Guiljo van Nuland stopt na achttien jaar	12
'Blijvende aandacht voor bescherming van de bronnen'	16
Eurocommissaris Sinkevičius over waterbeleid	19
Het Watercentrum van WML in Beegden	22
Sander Mager, portefeuillehouder waterkwaliteit bij de Unie van Waterschappen	24
Nieuw drinkwaterproductiebedrijf voor WMD	27
Klimaatrobuust waterbeheer, wat is dat eigenlijk?	28
Nationale analyse waterkwaliteit	32
Het Waterpaspoort van William Moorlag	36
Corona en droogte	38
Achterspiegel	40

Visie minister Carola Schouten

Het Planbureau voor de Leefomgeving concludeerde onlangs in de Nationale analyse waterkwaliteit dat de waterkwaliteit in Nederland de komende jaren naar verwachting verder zal verbeteren, maar dat de doelen van de Kaderrichtlijn Water zonder aanvullende maatregelen niet (overal) zullen worden gehaald. Minister Carola Schouten geeft haar visie.

Bevlogen Guiljo van Nuland stopt na achttien jaar

Sinds de oprichting van Brabant Water in 2002 was Guiljo van Nuland algemeen directeur. Een functie die hij altijd met hart en ziel heeft uitgevoerd. Maar na achttien jaar legt hij zijn bestuursfunctie neer. 'Brabant Water is nog steeds mijn passie. Het is de mooiste baan van de wereld met betrokken medewerkers.'

Eurocommissaris Sinkevičius over waterbeleid

De Europese Commissie heeft onlangs de EU Green Deal als routekaart voor verduurzaming van de Europese economie gepresenteerd. Virginijus Sinkevičius is als Eurocommissaris voor Milieu, Oceanen en Visserij verantwoordelijk voor veel van de wetsvoorstellen, actieplannen en strategieën die als onderdeel van deze Green Deal zijn aangekondigd. Een goede aanleiding voor een interview.

Veel aandacht voor (drink)waterkwaliteit en droogte in AO Water

Op 22 juni vond het Algemeen Overleg (AO) Water plaats in de Tweede Kamer. Op gepaste afstand debatteerden Kamerleden met minister Cora van Nieuwenhuizen van Infrastructuur en Waterstaat (IenW). Een heel scala aan wateronderwerpen stond op de agenda, met veel aandacht voor waterkwaliteit, droogte en samenwerking binnen de waterketen.

Meerdere Kamerleden spraken over de gehele linie hun zorgen uit over het (niet) halen van de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Van Brenk (50PLUS) stelde dat zonder extra maatregelen de doelen van de KRW in 2027 niet gehaald worden en dat regie van de minister nodig is. Bromet (Groen Links) vroeg welke maatregelen

de landbouw en de industrie gaan nemen. Zij gaf aan dat met de beperkte deelname van de landbouwsector aan het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer de doelen niet gehaald worden. Ook vroeg zij welke generieke afspraken met LNV gemaakt gaan worden op het gebied van nitraat en bestrijdingsmiddelen.

Belang van water

Laçin (SP) en Moorlag (PvdA) stelden dat de druk op de waterkwaliteit toeneemt en vroegen welke maatregelen de minister gaat nemen. Stoffer (SGP) vroeg naar een goede analyse van de waterkwaliteit in de verschillende regio's. De Groot (D66) vroeg wat de minister heeft gedaan om de doelen van de KRW dichterbij te brengen en welke regie zij daarin heeft genomen. Van Esch (Partij voor de Dieren) vroeg de minister alles op alles te zetten om de doelen van de KRW te gaan halen, zeker voor wat betreft de grootste probleemveroorzakers: nutriënten en bestrijdingsmiddelen. Zij vroeg Van Nieuwenhuizen in overleg met het ministerie van LNV de belangen van water goed mee te nemen.

De minister stelde dat zij in de Beleidsnota Drinkwater de bronnen voor de duurzame veiligstelling van drinkwater zal borgen. Voor de komende stroomgebiedsbeheersplannen zorgt zij voor een stevig pakket aan maatregelen om een inbreukprocedure vanuit Europa, waar enkele Kamerleden voor waarschuwden, te voorkomen.

INEV's: Minister zegt nader overleg met Vewin toe

Vewin heeft het ministerie gevraagd de INEV's (Indicatieve Niveaus voor Ernstige Verontreiniging) voor grondwater, dat gebruikt wordt voor de drinkwatervoorziening, gelijk te stellen aan de indicatieve richtwaarden die voor deze stoffen gelden in het drinkwater zelf. Moorlag, Van Brenk en Laçin vroegen een reactie van de minister op de juridische analyse die Vewin heeft laten doen. Van Brenk vroeg waarom de minister een generieke maatregel neemt omdat de burger zo meer moet betalen voor de extra zuivering van het drinkwater.

De minister gaf aan in gesprek te gaan met Vewin. Laçin vroeg de minister in dat gesprek mee te nemen dat de KRW zegt dat drinkwater juist met minder zuivering geleverd moet worden. Na overleg met Vewin zal de minister de Kamer informeren.

Droogte

Nagenoeg alle Kamerleden stelden verschillende accenten van de droogte aan de orde. Geurts (CDA) vroeg naar de goede blijvende aanvoer van zoetwater. Bromet legde de nadruk op het feit dat bedrijven en particulieren extra grondwaterputten slaan; mag dat en is het wenselijk? Laçin stelde de voorkeursvolgorde uit de NOVI aan de orde en vroeg waarom water vasthouden en besparen niet even belangrijk zijn. In het kader van zuinig omgaan met water en billijkheid vroegen Laçin en Bromet waarom grootverbruikers wat betreft de BoL (Belasting op Leidingwater) ontzien worden. Van Esch stelde dat de landbouw het waterpeil graag zo laag mogelijk houdt waardoor het water wordt afgevoerd dat we nu tekortkomen.

Plan van Aanpak

De minister zegde toe dat zij schriftelijk reageert op de stand van zaken van de aanbevelingen van de Beleidstafel Droogte. Wat betreft de voorkeursvolgorde in het waterbeheer gaf zij aan dat dit niet zo rigide gezien moet worden. Voor de onttrekkingen van het grondwater stelt het IPO een Plan van Aanpak op over het grondwaterbeheer. Deze nota stuurt de minister in het najaar naar de Kamer. De minister gaf aan de BoL mee te nemen in de Beleidstafel Drinkwater.

BAW: continuering nodig

Laçin memoreerde het belang van afspraken tussen partijen in het waterbeheer in het Bestuursakkoord Water en geeft aan dat eind 2020 het BAW afloopt. Hij vroeg de minister de verworvenheden niet verloren te laten gaan, zeker gezien de grote uitdagingen in het waterbeheer. De minister zei dat zij met de partners gaat verkennen welke behoefte er is naar een nieuw bestuursakkoord. Zij vindt continuering van de samenwerking nodig. Na de zomer vindt er een Verslag van een Algemeen Overleg plaats.

Tjeerd de Groot, D66

Eva van Esch, Partij voor de Dieren

Chris Stoffer, SGP

Corrie van Brenk, 50PLUS

Laura Bromet, GroenLinks

Jaco Geurts, CDA

William Moorlag, PvdA

Cem Laçin, SP

Minister Cora van Nieuwenhuizen op bezoek bij Annette Ottolini, algemeen directeur Evides.

Minister Van Nieuwenhuizen bezoekt drinkwatersector

Op 15 juni bezoekt minister Cora van Nieuwenhuizen de drinkwatersector. Annette Ottolini, algemeen directeur Evides Waterbedrijf, en Peter van der Velden, voorzitter Vewin, ontvingen haar op de productielocatie Berenplaat van Evides. Het bezoek stond in het teken van corona en droogte.

Drinkwaterkwaliteit gegarandeerd

Ottolini vertelde dat drinkwater goed beschermd is tegen het coronavirus en dat de kwaliteit nooit in het geding is geweest. Legionellapreventie kwam ook aan bod; bij het opnieuw opstarten na de lockdown is het doorspoelen van leidingen belangrijk. Alle drinkwaterbedrijven hebben hier aandacht voor gevraagd.

Continuïteit en werkzaamheden

De drinkwatersector was goed voorbereid op de pandemie en de werkzaamheden zijn zoveel mogelijk gecontinueerd. Vanwege hygiëne zijn klanten niet afgesloten en drinkwaterbedrijven zijn coulant bij betalingsproblemen. Van Nieuwenhuizen: 'Juist in deze coronatijd beseffen we hoe belangrijk drinkwater is; je hebt het iedere dag nodig om meerdere keren je handen te wassen enzovoort.'

Droogte en corona

Ottolini lichtte toe dat rivieren die worden gebruikt voor drinkwaterbereiding lage afvoeren hebben en plaatselijk verhoogde chloridegehalten. Overeenstemming was er over de noodzaak van goed grondwaterbeheer (water beter vasthouden), ook over grenzen heen. Van der Velden benadrukte dat de sector blij is nu officieel deel uit te maken van de crisisstructuur droogte van IenW.

Droog, warm weer en veel mensen thuis zorgden plaatselijk voor een zeer hoge watervraag. 'Ik zou een oproep willen doen aan mensen: Verspil water niet, want het komt niet zomaar schoon uit de kraan', aldus Van Nieuwenhuizen.

Waterkwaliteit en samenwerking waterketen

Vewin vroeg aandacht voor:

- extra inspanningen en afstemming met andere beleidsterreinen bij verbetering van de waterkwaliteit van drinkwaterbronnen;
- prioritering van drinkwaterbronnen bij planvorming rondom de Kaderrichtlijn Water;
- vervolg op het Bestuursakkoord Water (BAW);
- gelijkstellen van de interventiewaarden voor PFAS in grondwaterbronnen aan de normen voor drinkwater.

Rondleiding productielocatie

Paul van Versendaal (regiohoofd Berenplaat) leidde vervolgens de minister rond en gaf uitleg over het zuiveringsproces middels coagulatie, snelfiltratie, uv-licht en actief koolfilters. Buiten bezocht de minister het vernieuwde hogedruk pompstation en de reinwaterkelders. De minister stelde veel vragen en was erg geïnteresseerd in de drinkwaterbereiding.

Tijdens het bezoek nam Cora van Nieuwenhuizen een korte videoboodschap op: bit.ly/ministerevides.

'Juist in deze coronatijd beseffen we hoe belangrijk drinkwater is'

In elke Waterspiegel vragen wij een columnist zijn of haar visie te geven op een actueel thema. Deze keer is dat Elbert Dijkgraaf, Nederlandse econoom en hoogleraar in de 'Empirische economie van de publieke sector' aan de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Doelmatigheid en kwaliteit

Eind jaren negentig was de overheid bezig met een grote operatie om allerlei sectoren tegen het licht te houden van de productiviteit. Onder de noemer van 'Marktwerking en Regulering' verscheen het ene na het andere rapport hoe concurrentie de prijs-kwaliteitverhouding kon verbeteren. Toen ik als beginnend onderzoeker benaderd werd om offerte uit te brengen om dit ook te doen voor de watersector, deed ik dat braaf. Twee maanden later was ik, een beetje beduusd dat het gelukt was, projectleider van een onderzoeksteam.

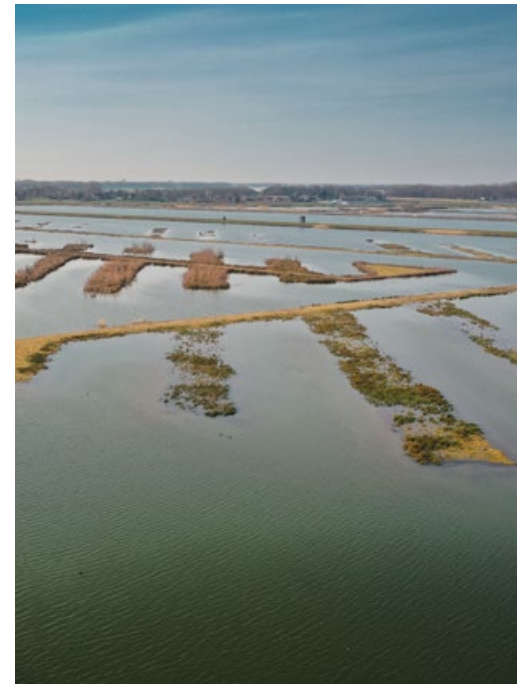
We kwamen met een rapport waarin we stelden dat er weinig concurrentie was in de watersector. Zowel voor waterschappen wat betreft de zuivering van afvalwater als de drinkwatersector gold een wettelijk monopolie voor de meeste activiteiten. En veel transparantie over de prijs-kwaliteitverhouding was er niet. Het kon anders. Zo liet Engeland zien dat concurrentie op de markt mogelijk was door het monopolie te beperken tot het leidingnetwerk. En in Frankrijk waren goede ervaringen opgedaan met aanbestedingen van de markt. Toch adviseerden we niet gelijk die kant op te gaan, gezien het publieke belang van de watersector. Want concurrentie verhogen is ook risico nemen.

De watersector dient een groot publiek belang. Wie ooit in Afrika is geweest, zal dit bevestigen. Dat je altijd de kraan open kunt draaien en het koele water je dorstige keel kunt laten smeren, is daar geen gewoonte. Hier gelukkig wel. En dan ook nog voor een goede euro per 1.000 liter. Het belang van goed en relatief goedkoop drinkwater moet je niet in de waagschaal willen stellen door te experimenteren met vergaande nieuwe vormen van marktwerking.

We vonden het wel tijd worden voor meer transparantie en suggereerden via benchmarking bedrijven statistisch met elkaar te laten concurreren. Want water kost per liter niet veel, maar zeker voor de kleine portemonnee gaat het om serieus geld. En als daar op bespaard kan worden, dan moet je dat doen. Later heb ik diverse keren de peilstok in de watersector mogen steken en kon ik constateren dat de kosten per eenheid product flink waren gedaald. Ook de laatste jaren is meestal sprake van een tariefdaling. Maar zelfs onder dit lichte regiem ontstonden discussies over te veel aandacht voor euro's en te weinig voor kwaliteit. Door alle aandacht zaten veel aandeelhouders en directies strakker op de centen dan in het verleden. En soms dreigde dan noodzakelijke investeringen uitgesteld te worden.

Het lastige in de watersector (net als in een aantal andere sectoren overigens) is dat kwaliteit moeilijk te meten is. Natuurlijk kun je de kwaliteit van het drinkwater uitstekend en simpel vaststellen. Maar de kwaliteit van het netwerk is iets anders. Eigenlijk moet je de kwaliteit van het water voorspellen voor de komende jaren, want je wilt tijdig investeren als er vervanging nodig is. In de watersector geldt immers het credo 'het is beter te voorkomen dan te genezen'. Incidenten met het niet kunnen leveren van water wil je niet.

Daarom denk ik dat de uitdaging voor de toekomst is om nog meer balans te zoeken tussen doelmatigheid en kwaliteit. Hoe kun je het een bevorderen zonder het ander op te offeren? Volgens mij door (toekomstige) kwaliteit nog scherper in kaart te brengen. Er zijn genoeg technologische ontwikkelingen die dit steeds meer mogelijk maken. En dan kun je productiviteit en investeringen expliciet aan elkaar relateren. Een mooie uitdaging voor de sector.

Prof. Dr. E. (Elbert) Dijkgraaf, Nederlandse econoom en hoogleraar in de 'Empirische economie van de publieke sector' aan de Erasmus Universiteit Rotterdam
Eigenaar van Dijkgraaf Strategisch Advies en oud-Tweede Kamerlid SGP

Carola Schouten, minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV).

Visie minister Carola Schouten

Landbouw en water: invloed op kwaliteit en kwantiteit

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) concludeerde onlangs in de Nationale analyse waterkwaliteit dat de waterkwaliteit in Nederland de komende jaren naar verwachting verder zal verbeteren, maar dat de doelen van de Kaderrichtlijn Water zonder aanvullende maatregelen niet (overal) zullen worden gehaald.

Om die doelen overal te halen is het volgens het PBL onder andere nodig om in een aantal gebieden de maatregelen te intensiveren, om zo de belasting van het water met nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen te verminderen. Verschillende landbouw-dossiers, zoals onder meer gewasbeschermingsmiddelen, nitraat en grondwater, kringlooplandbouw en het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid hebben dus een directe relatie met de waterkwaliteit en met de kwaliteit van de bronnen voor ons drinkwater.

Visie minister

Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) Carola Schouten geeft haar visie en gaat nader in op een aantal dossiers. Zij kondigt onder andere aan dat dit jaar vijf provincies – op basis van de beschikbare informatie – adviseren over de haalbaarheid van de doelen voor wat betreft nitraat en grondwater.

Hoe ziet u de relatie tussen de landbouw en de kwaliteit en beschikbaarheid van zoetwater in Nederland?

Schouten: 'De landbouw heeft als grootste grondgebruiker in Nederland een belangrijke relatie met water. De landbouwbodems – waar de neerslag op valt – fungeren als een buffer om water vast te houden, het grondwater op peil te houden en de sloten, beken en rivieren te voeden. Tegelijkertijd vragen gewassen in het groeiseizoen voldoende water van goede kwaliteit. Water is dus van groot belang voor de landbouw en de landbouw van groot belang voor de watervoorraad in de bodem. Ook is de landbouw van invloed op de waterkwaliteit. Boeren dragen bij aan het verbeteren van de waterkwaliteit door het terugdringen van emissies vanuit onder andere mest en gewasbeschermingsmiddelen.'

Samenwerking IenW

'Op veel terreinen werk ik samen met de minister van Infrastructuur en Waterstaat (IenW), de landbouwsector en waterschappen aan het verbeteren van de waterkwaliteit, het verbeteren van de bodemkwaliteit en het zuinig omgaan met water. Denk daarbij aan: de omslag naar kringlooplandbouw, het Actieprogramma Nitraatrichtlijn, Toekomstvisie gewasbescherming, het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW), het Nationaal Programma Landbouwbodems en het Actieprogramma klimaatadaptatie landbouw.'

Zoals blijkt uit de Nationale analyse waterkwaliteit worden de doelen van de Kaderrichtlijn Water niet gehaald en ligt dit grotendeels aan de aanwezigheid van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen afkomstig uit de landbouw. Hoe kijkt u hier tegenaan? Welke oplossingen ziet u om de waterkwaliteitsdoelen wel binnen bereik te krijgen?

'Om de doelen van de Kaderrichtlijn Water te halen, zijn al verschillende maatregelen in gang gezet. Zo zijn de eisen voor het toepassen van gewasbeschermingsmiddelen en het zuiveren van afvalwater met gewasbeschermingsmiddelen in de glastuinbouw aangescherpt. Deze maatregelen hebben een positief effectief op de waterkwaliteit en het realiseren van de doelen uit de Kaderrichtlijn Water.'

Vertrouwen

'Regionaal liggen er wel nog grote opgaven, zoals het verlagen van de emissie naar bodem, water en lucht. Daar werk ik samen met de minister van IenW en regionale partijen (boeren, LTO, DAW, provincies, waterbedrijven, waterschappen) aan. In het veld is er veel energie voor het sluiten van kringlopen voor meststoffen en het investeren in een gezonde bodem. Daarom heb ik er vertrouwen in dat onze gezamenlijke inzet het verschil kan maken.'

Zonder emissies

‘Vanuit de kabinetsvisie Landbouw, Natuur en Voedsel: Waardevol en Verbonden en de Toekomstvisie gewasbescherming 2030 wordt ingezet op weerbare planten en teeltsystemen, waardoor de behoefte aan gewasbeschermingsmiddelen afneemt. Indien gewasbeschermingsmiddelen toch nodig zijn, gebeurt dit nagenoeg zonder emissies.’

Hoe kan kringlooplandbouw helpen bij het behalen van de waterkwaliteitsdoelen?

‘Kringlooplandbouw gaat uit van het (zo breed mogelijk en zo lokaal mogelijk) sluiten van kringlopen, waarbij middelen worden hergebruikt en minder externe input nodig is. Dit principe is goed toepasbaar voor nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen. Door het beter sluiten van kringlopen worden emissies teruggedrongen en zal de waterkwaliteit verbeteren. Ook werken we aan contouren voor toekomstig mestbeleid, dat helpt bij het verbeteren van de Nederlandse waterkwaliteit.’

Binnen de Bestuursafspraken Nitraat zijn de doelen helder, maar is de voortgang traag. Wat zijn volgens u de oorzaken hiervan, en wat ziet u als belangrijkste instrumenten om de nitraatdoelen tijdig te kunnen halen?

‘De doelen van de bestuursafspraken zijn duidelijk: per gebied gemiddeld onder de 50 mg nitraat per liter uitkomen. Daarmee wordt een duurzame winning van drinkwater uit grondwater zekergesteld. Het Rijk, de drinkwaterbedrijven en vijf betrokken provincies hebben 12 miljoen euro vrijgemaakt om daaraan bij te dragen.’

Snel resultaat

‘Natuurlijk wil ik – net als iedereen – dat dat snel resultaat oplevert. Maar in de praktijk kost het tijd voordat aanpassingen een positief effect aantonen. Vorig jaar hebben de betrokken partijen vertrouwen naar elkaar uitgesproken over het proces. Toen is ook geconstateerd dat conclusies over de effecten op de waterkwaliteit nog even op zich laten wachten. Dit jaar zullen de vijf provincies – op basis van de beschikbare informatie – adviseren over de haalbaarheid van de doelen.’

Waardering

‘Ik wil benadrukken dat ik de vrijwillige inzet – van boeren in 34 kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden – enorm waardeer. Hun activiteiten om te voorkomen dat nutriënten uitspoelen naar het grondwater, laten zien dat zij serieus omgaan met de waardevolle en historische erfenis die de drinkwaterbronnen zijn.’

De visie en doelen op het gebied van gewasbeschermingsmiddelen in de Toekomstvisie gewasbescherming 2030 zijn ambitieus. Wat zijn wat u betreft de belangrijkste instrumenten om in te zetten via het Uitvoeringsprogramma van de Toekomstvisie om emissies naar oppervlakte en grondwater te beperken en de doelen te halen? De eerstvolgende mijlpaal is 2023, we zijn nog ver verwijderd van de voor dat jaar geformuleerde doelen.

‘Het uitvoeringsprogramma bij de Toekomstvisie gewasbescherming 2030 ziet toe op de realisatie van de doelen (weerbare planten en teeltsystemen, verbinden van land- en tuinbouw met natuur en

‘WIJ WILLEN ALLE DOELEN REALISEREN’

nagenoeg geen emissies en residuen) via weerbare rassen, innovatieve teeltconcepten, technische maatregelen en uiteraard emissie-reducerende maatregelen.’

‘Voor emissiereductie zijn al afspraken gemaakt in het hoofdlijnenakkoord waterzuivering glastuinbouw en het pakket van maatregelen emissiereductie gewasbescherming open teelten. Daarin staan verschillende maatregelen om de emissie naar het oppervlaktewater terug te brengen tot nagenoeg nul. Denk daarbij aan het voorkomen van af- en uitspoeling van gewasbeschermingsmiddelen van erven, gebouwen en percelen en het verminderen van de verwaaiing van spuitvloeistof.’

Monitoren voortgang

‘In het uitvoeringsprogramma zullen wij afspraken maken over het monitoren van de voortgang, zodat – mocht dat nodig zijn – tijdig bijgestuurd kan worden. Bijvoorbeeld met emissiereductieplannen. We willen immers alle doelen realiseren.’

Hoe kan het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid bijdragen aan de verbetering van de waterkwaliteit, en hoe gaat u dit concreet invullen in het Nationaal Strategisch Plan?

‘Verbetering van de waterkwaliteit heeft hoge prioriteit in het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) en zal ook een belangrijk onderdeel zijn van het nog uit te werken Nationaal Strategisch Plan (NSP). De eerste contouren van het NSP worden – naar verwachting – in het najaar uitgewerkt.’

Een nieuw uitgangspunt in het omgevingsbeleid is dat de ruimtelijke inrichting in eerste instantie moet worden afgestemd op de beschikbaarheid van zoetwater. Wat betekent dat voor de landbouw?

‘In de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) wordt een voorkeursvolgorde voor (regionaal) waterbeheer opgenomen. De uitgangspunten zijn: dat de vraag naar water wordt afgestemd op de beschikbaarheid daarvan en dat wordt ingezet op zuinige omgang met water door watervragende functies, zoals drinkwater, landbouw en natuur. Door water beter vast te houden en slimmer te verdelen, kunnen wij wateroverlast en/of -tekorten voorkomen. Zo verwachten wij – op termijn – ook in droge perioden over voldoende zoetwater te beschikken, wat van groot belang is voor de landbouw, tuinbouw en natuur. Waterschappen, boeren, maar ook andere watergebruikers, investeren in het steeds beter vasthouden van regenwater in plaats van het zo spoedig mogelijk af te voeren. Klimaatverandering en droogte maken het ontzettend belangrijk dat innovatieve oplossingen worden bedacht en toegepast. Daarvoor biedt de overheid – onder andere via het plattelandsontwikkelingsprogramma (POP3) – financiële steun.’

Guïljo van Nuland, algemeen directeur Brabant Water.

Bevlogen Guïljo van Nuland stopt na achttien jaar met mooiste baan van de wereld

‘Brabant Water is nog steeds mijn passie’

Sinds de oprichting van Brabant Water in 2002 was Guïljo van Nuland algemeen directeur. Een functie die hij altijd met hart en ziel heeft uitgevoerd. Maar na achttien jaar legt hij zijn bestuursfunctie neer. ‘Brabant Water is nog steeds mijn passie. Het is de mooiste baan van de wereld met betrokken medewerkers. Maar nu is het tijd dat iemand anders het stokje overneemt.’ Van Nuland zal niet zijdelings betrokken blijven. ‘Dat wil ik mijn opvolger of opvolgster niet aandoen’, zegt hij lachend. ‘Maar de betrokkenheid zal voor altijd in mijn hart blijven.’

Per 1 september legt Van Nuland zijn bestuursfunctie neer. De reden van zijn vertrek is eigenlijk heel ‘simpel’: meer tijd hebben voor andere bezigheden. ‘Ik stop niet vanwege een probleemsituatie of voor een nieuwe uitdaging. Want Brabant Water verandert nog elke dag.’

Belangrijkste ontwikkelingen

Vertellen wat voor hem in de achttien jaar bij Brabant Water de belangrijkste ontwikkelingen zijn geweest in de watersector, is niet in een paar zinnen te vangen. ‘De ontwikkelingen zijn enorm. Maar ik kan ze wel in vijf categorieën onderbrengen: efficiency, transparantie, nadrukkelijker maatschappelijke positionering, ketensamenwerking en van aansluiting naar klantbeleving.’

Efficiënter en transparanter

‘Door de jaren heen is Brabant Water veel efficiënter geworden. We zijn meer gaan doen met dezelfde hoeveelheid medewerkers. We hebben meer geïnvesteerd, terwijl de tarieven door de jaren heen stabiel gebleven zijn. Ik heb er altijd naar gestreefd om die bedrijfsmatigheid voldoende tot ontwikkeling te brengen binnen ons bedrijf. Ook zijn we door de jaren heen transparanter geworden. Zowel naar de overheid als naar onze klanten. In aanvang waren we een redelijk technisch bedrijf en productiegericht, zoals alle waterbedrijven destijds. Maar in de loop van de jaren zijn we ons steeds meer gaan positioneren als maatschappelijk betrokken bedrijf. Daarnaast hebben we de ketensamenwerking met waterschappen en gemeenten verder ontwikkeld. De reden: het waterbeheer in

Nederland is op zich best wel versnipperd met Rijk, gemeenten, provincies, waterschappen en drinkwaterbedrijven. Maar er is maar één onlosmakelijk met elkaar verbonden watersysteem van grondwater en oppervlaktewater. Vanuit dat besef hebben wij in Brabant die samenwerking door de jaren heen verdiept.’

Focus op klantbeleving

‘Ook zijn we veel klantgerichter geworden. Dat is ook goed zichtbaar als je onze jaarverslagen doorneemt. Vroeger hadden we het nog over ‘aansluitingen’. Die term veranderde op een gegeven moment in ‘gebruikers’ en werd uiteindelijk ‘klanten’. Want daar gaat het natuurlijk om. Binnen ons klantconcept maakten we ook drie ontwikkelingen door. Van klantvriendelijk, via klantgericht, naar het huidige stadium van klantbeleving. Ze lijken op elkaar, maar toch zie je een steeds meer volwassen stadium. We richten ons nu echt op de beleving van onze klant.’

I’m a Believer

Op de vraag wat de toegevoegde waarde is van de samenwerking met Vewin voor drinkwaterbedrijven geeft Van Nuland een verrassend antwoord: ‘Dat druk ik graag uit met twee titelongs. I’m a Believer van The Monkees en What You Got van John Lennon. I’m a believer van het nut en de noodzaak van Vewin. Binnen de drinkwaterbedrijven zijn altijd wat verschillen. Maar er is meer dat ons bindt dan dat ons scheidt. Vewin behartigt onze belangen al jarenlang goed in Den Haag en Brussel. Dat maakt Vewin als koepelorganisatie relevant, efficiënt en effectief. Als vicevoorzitter én

Hoofdkantoor Brabant Water in 's-Hertogenbosch.

lid van Vewin ben ik een overtuigd voorstander van het hebben van een koepelorganisatie voor een effectieve lobby. Soms hoor je geluiden van ‘hebben we Vewin nog wel nodig?’. Maar pas op: ‘you don’t know what you got, until you lose it’, zoals Lennon zong in ‘What You Got’. Denken dat je het zelf wel allemaal kunt, heeft het gevaar in zich dat het alle kanten opgaat. Dus ja, ik ben overtuigd van de toegevoegde waarde van Vewin.’

Vijand in nieuwe vermommingsen

Waterbedrijven die gebruikmaken van grondwater staan voor een aantal uitdagingen. ‘Afgerond wordt 60 procent van het Nederlands drinkwater gemaakt uit grondwater. De uitdaging die er al was, is en zal blijven, is de kwaliteit van onze grondstof grondwater. De vijand is nooit verslagen, maar komt iedere keer in nieuwe vermommingsen. Waar we op een gegeven moment ‘gewend’ waren aan bepaalde stoffen, zijn er nu emerging substances (nieuwe en niet genormeerde stoffen), zoals GenX en pyrazool, waar we ons tegen moeten wapenen. Per dag worden er meer nieuwe stoffen gesynthetiseerd dan Nederland kan bijhouden.’

Klimaatverandering

De afgelopen jaren is daar het kwantiteitsaspect bij gekomen. ‘Dat komt met name door de droge zomers van 2018 en 2019. Dat is een nieuwe uitdaging. Komen er in de toekomst meer van deze droge zomers door de klimaatverandering? Deze zomers lieten zien dat ons watersysteem op sommige plekken in Nederland wat begon te ‘kraken’.’

Robuust watersysteem

‘Als drinkwaterbedrijven moeten we ons in toenemende mate verdiepen in de spankracht en het weerstandsvermogen van het watersysteem. Dat heet in het jargon een robuust watersysteem. Dit systeem moeten we behouden en waar het niet is, herstellen. Dat legt een belangrijke opgave bij de waterschappen, de provincie, de waterbedrijven en gemeenten. Die nieuwe uitdaging is voorlopig niet weg en vraagt heel veel samenwerking met alle ketenpartners. Ik ben daar overigens niet pessimistisch over, maar we moeten er wel mee aan de slag.’

Preventie

Over de belangrijkste issues waar hij mee te maken heeft als het gaat om waterkwaliteit zegt Van Nuland: ‘Iedereen begrijpt dat de kwaliteit van het grondwater in Brabant relevant is voor de veiligheid van het drinkwater. Daarom moeten wij er echt met elkaar in slagen om te voorkomen dat verontreinigende stoffen in ons grondwater terechtkomen. Wij vinden nog steeds resten van bestrijdingsmiddelen uit de agrarische sector die al sinds de jaren 70 niet meer gebruikt mogen worden! Preventie is hier het kernwoord.’

Beschermende kleilagen

Als dat niet helemaal lukt, heeft Brabant het grote voordeel van beschermende kleilagen in de grond. Maar het is vrij druk in de ondergrond. ‘Soms worden die kleilagen bedreigd door allerlei onoordeelkundige boringen. Daarom is het belangrijk dat wij die beschermende kleilaag ook zelf beschermen. Als preventie niet lukt en de

‘DE BETROKKENHEID ZAL VOOR ALTIJD IN MIJN HART BLIJVEN’

kleilagen niet voldoende werken, hebben wij nog een vangnet: de zuiveringen van de drinkwaterproductiebedrijven. Maar wij prijzen ons gelukkig bij Brabant Water dat wij nog geen zuiveringen voor chemische verontreinigingen hebben hoeven te bouwen. We willen dat per se voor blijven. We hopen dat we voldoende zullen blijven hebben aan beluchten en filteren. Omdat dat diepe grondwater nog steeds supergoed is.’

Afspraken stakeholders

Om de grondwaterkwaliteit te blijven borgen, moeten er goede afspraken gemaakt worden met verschillende stakeholders. ‘In de eerste plaats is dat met de provincie Noord-Brabant, als bevoegd gezag voor de kwaliteit van het diepe grondwater. Wij hebben daar goede ervaringen mee, zij neemt deze taak serieus. En dat moet ook zo blijven met het oog op de toekomst.’

Druk op systeem

Nu is Brabant een agrarisch intensieve provincie. ‘Het is dan ook geen geheim dat de emissies vanuit de agrarische sector in Brabant fors zijn. Op het watersysteem ligt in Brabant een zware druk. We ontkomen er niet aan om deze druk te verminderen, willen we de kwaliteit van het grondwater ook op de lange termijn kunnen blijven waarborgen.’

Met elkaar

Volgens Van Nuland, zelf een boerenzoon, zit Nederland met een groot probleem. ‘Boeren werken zich, op z’n Brabants gezegd, ‘keikapot’. Maar de verdiensten zijn voor hen vaak uitermate marginaal; die liggen verderop in de keten. Dit in combinatie met de druk op het systeem doet je vrezen dat het een failliet bedrijfsmodel wordt. Er moet dus echt iets gebeuren. Dat is heel moeilijk en Brabant kan dat niet alleen. Dit is een zaak van de provincie als bevoegd gezag en ook van de agrarische sector, maar zeker ook van de rijksoverheid samen met Brussel. Bij dat alles zijn er op dit moment nog tal van anomalieën. Zo is het natuurlijk heel vreemd dat de belastingdruk op drinkwater hoger is dan op gewasbeschermingsmiddelen. Terwijl drinkwater een eerste levensbehoefte is.’

Hoge regeldruk

De waterleidingsector heeft een goede relatie met de minister en met het ministerie. ‘Dat houdt in dat de belangen ook goed worden onderhouden. De minister is tevreden met hoe wij het doen als watersector in Nederland. Dat wordt ook vol trots verteld tijdens een buitenlandbezoek.’ Van Nuland heeft voor Brabant Water dan ook geen lange lijst met primaire wensen voor het landelijk beleid. ‘Ik wil wel de oplopende regeldruk op waterleidingbedrijven noemen. Ik hoop dat de rijksoverheid deze niet onnodig nog hoger gaat maken. Maatschappelijk gezien heeft het geen toegevoegde waarde.’

Strenger op chemische middelen

Van Nuland noemt nog een tweede wens, gericht aan de rijksoverheid: ‘Strenger worden met de toelating van nieuwe chemische middelen. Onze ervaring met GenX laat zien dat je aan de voorkant niet kritisch genoeg kunt zijn. Twintig jaar later blijkt dat het zo ontzettend veel kost, aan energie maar ook aan euro’s, om het weer uit het systeem te halen. GenX is op heel veel plekken in het systeem aanwezig. Ook in het Brabantse ondiepe grondwater. Met die wijsheid in pacht kunnen we een hoop problemen voorkomen.’

Meer internationaal overleg

‘Als laatste wil ik een derde appel doen op de rijksoverheid. Er is nog weinig goed internationaal overleg ten behoeve van internationale regelgeving om de diepe grondwatervoorraden goed te beschermen. Bijvoorbeeld bruinkoolwinnings in Duitsland zijn van invloed op de diepe grondwaterstromingen en -voorraden in Nederland.’

Hoogtepunten

Terugkijkend op achttien jaar Brabant Water is Van Nuland toch wat terughoudend met het noemen van hoogtepunten binnen zijn carrière, om te voorkomen dat het ene meer accent krijgt dan het andere. ‘Ik vind het belangrijk dat ik een bijdrage heb kunnen leveren aan de ontwikkeling van Brabant Water tot een vakkundig bedrijf dat ook maatschappelijke waarde toevoegt. Dat is uitgegroeid naar een prachtbedrijf dat investeert in klantbeleving. Het is een grote ontwikkeling geweest en het is ook nooit klaar. Want ook onze klant verandert voortdurend.’

Betrokken partner

Van Nuland omschrijft Brabant Water in 2002 als een vrij geïsoleerd bedrijf. ‘Er was weinig contact met gemeenten en waterschappen, het was puur functioneel technisch. Anno 2020 is Brabant Water uitgegroeid tot een volwassen partner aan verschillende beleidstafels in Brabant. Een bedrijf dat meepraat over het watersysteem, energietransitie en de maatschappelijke omgeving.’

Dicht bij de mensen

‘Brabant Water is een groot bedrijf met 800 medewerkers in vaste dienst en een grote groep medewerkers op flexibele basis. We hebben meer dan een miljard euro op de balans en investeren honderd miljoen euro per jaar. We zijn binnen de hele provincie aanwezig met bijna dertig productiebedrijven. De afgelopen achttien jaar is ons bedrijf enorm gegroeid, maar we zijn wel altijd in staat gebleven om dicht bij de mensen te blijven. Zowel naar onze klanten als naar onze medewerkers. Ik ben blij dat ik ook daar een bijdrage aan heb kunnen leveren. Als bestuurder, maar ook persoonlijk. De naam Brabant Water zegt wat dat betreft alles. Het geeft het gevoel weer dat het óns bedrijf is, van en voor de Brabanders. Als ik een nalatenschap aan mijn opvolger of opvolgster mag meegeven is dat: ‘kom niet aan die naam.’

Het zal even wennen zijn op 1 september voor Van Nuland. Niet meer om 7.00 uur op kantoor. Maar hij weet al wat hij die dag gaat doen: ‘Ik pak de fiets en ga zonder een gerichte bestemming genieten van deze mooie provincie!’

Dragan Savić, Directeur KWR.

Directeur KWR, Dragan Savić:

‘Blijvende aandacht voor bescherming van de bronnen’

Hoogleraar hydroinformatica Dragan Savić staat sinds 1 juli 2018 als CEO aan het roer van KWR Water Research Institute. Hoe ziet deze internationale wetenschapper de Nederlandse drinkwatersector en wat is zijn visie op de ontwikkelingen in de komende jaren? Savić: ‘Ik ben zeer content met het publieke karakter van de drinkwatervoorziening en de hoge kwaliteit van het drinkwater.’

Savić behaalde in 1990 zijn PhD in civiele techniek aan de Universiteit van Manitoba, Canada. Vervolgens bekleedde hij een aantal academische, consultancy- en managementfuncties in Canada en zijn geboorteland Servië, voordat hij naar het Verenigd Koninkrijk verhuisde. Daar was hij in 1998 medeoprichter van het Centre for Water Systems van de Universiteit van Exeter, waar hij vanaf het begin tot 2018 directeur van was. *Hoe karakteriseert hij – als relatieve nieuwkomer – de Nederlandse drinkwatersector?*

Savić: 'Eén van de meest in het oog springende kenmerken van de Nederlandse drinkwatersector is het publieke karakter ervan. Ik heb meer dan twintig jaar gewoond en gewerkt in de UK, waar de drinkwatervoorziening privaat is georganiseerd. Er wordt in Engeland veel minder geïnvesteerd in het distributienet, waardoor er grote lekverliezen zijn als gevolg van de verouderde infrastructuur en het gebrek aan investeringen, die voorafgingen aan de privatisering van de sector. Wij hebben berekend dat bij het huidige tempo van vervangen van leidingen, delen van het Britse netwerk het nog 500 à 600 jaar moeten uithouden! In Nederland wordt elk jaar ongeveer 1% van het netwerk vernieuwd, waardoor buizen maximaal 100 jaar oud zijn – en meestal jonger.'

Drinkwatervoorziening publiek houden

'Ook in veel andere landen zien we dat de drinkwatervoorziening is geprivatiseerd. Ik denk dat een maatschappelijk vitale voorziening zoals drinkwater vanuit het oogpunt van volksgezondheid niet commercieel moet worden georganiseerd. Als inwoner van dit land én als wetenschapper waardeer ik het dan ook zeer dat Nederland vasthoudt aan een publieke drinkwatersector.'

Geavanceerde zuivering zonder chloor

'Ook opvallend is het feit dat Nederland als één van de weinige landen ter wereld geen chloor gebruikt voor het produceren van drinkwater, zonder dat dat ten koste gaat van de microbiologische kwaliteit. Integendeel, de kwaliteit van het Nederlandse drinkwater staat door het gebruik van geavanceerde, vaak zelf ontwikkelde zuiveringstechnieken buiten kijf. Het valt mij elke keer weer op dat ik in Nederland geen chloor ruik als ik de kraan opendraai. Elders is dat echt anders! Wederom als consument en als wetenschapper ben ik daar erg over te spreken.'

'Nog een ander, meer technisch puntje. Nederland heeft één van de laagste cijfers voor 'non-revenue water', een vakterm die het aandeel van het geproduceerde drinkwater aangeeft dat niet betaald wordt. Dit is een indicator voor met name lekkage in het distributienet – en dus de kwaliteit ervan. Het bewijst dat Nederland altijd adequaat heeft geïnvesteerd in het onderhoud en de vervanging van het leidingnet. Dat is ook belangrijk voor de kwaliteit van het geleverde drinkwater. Ik pleit ervoor om ook in de toekomst voldoende geld te blijven reserveren voor onderhoud en vervanging.'

Meer geld nodig

'De kans bestaat dat er onder druk van externe omstandigheden, zoals klimaatverandering of overheidsbezuinigingen, een neiging kan ontstaan om geld weg te halen bij assetmanagement en research en development. Terwijl ik denk dat je juist méér geld zult moeten investeren om toekomstige ontwikkelingen het hoofd te kunnen bie-

den. Ik doel daarbij niet alleen op de gevolgen van klimaatverandering, maar vooral ook op het probleem van de opkomende stoffen. De industrie en de commerciële sector ontwikkelen voortdurend nieuwe stoffen voor verschillende toepassingen. Het is natuurlijk in de eerste plaats zaak dat die geregistreerd worden en niet of zo min mogelijk in het grond- en oppervlaktewater terechtkomen. Als dat wél gebeurt zullen de drinkwaterbedrijven ze eruit moeten zuiveren, omdat je veel daarvan niet in je drinkwater wilt hebben zitten. Je kunt ervan uitgaan dat daar ook nieuwe methoden voor nodig zijn en dus de financiële middelen om die te ontwikkelen.'

Nadruk op bronbescherming

Uit een recent onderzoek van KWR naar de kwaliteit van de drinkwaterbronnen in Nederland kwam naar voren dat deze bronnen onder toenemende druk staan van bestaande en nieuwe dreigingen.

Wat zijn volgens u de belangrijkste conclusies uit dat onderzoek?

Savić: 'De eerste indruk is dat de Nederlandse bronnen voor de productie van drinkwater worden bedreigd: het oppervlakte- en het grondwater. Ons onderzoek heeft onomstotelijk vastgesteld dat er voortdurend grote nadruk moet worden gelegd op het beschermen van de bronnen. Ik zie nu én in de toekomst nog een veelheid aan bedreigingen voor onze drinkwaterbronnen.'

'Zo is er vanuit verschillende richtingen een groeiende druk op de kwaliteit van het grondwater en dus de grondwaterbronnen, waarvan ruwweg 60% van de Nederlanders afhankelijk is voor hun drinkwater. Je kunt daarbij denken aan nitraten en pesticiden uit de landbouw, industriële verontreinigingen, medicijnresten, maar ook verzilting. Internationaal – en ook in Nederland – dalen de grondwatervoorraden, doordat er meer wordt opgepompt dan er wordt aangevuld, mede door de langere droge perioden als gevolg van klimaatverandering.'

‘Daarnaast is ongeveer 40% van de bevolking afhankelijk van oppervlaktewater, dat vooral via internationale rivieren Rijn en Maas naar Nederland stroomt. Over die bron hebben we dus geen directe controle, omdat we afhankelijk zijn van wat andere landen stroomopwaarts doen. Er zal dus – ook in samenwerking met andere landen – nog meer moeten worden gedaan aan het voorkomen van verontreiniging van zowel grond- als oppervlaktewater uit vervuiliingsbronnen zoals de landbouw, de industrie en medicijngebruik. Alleen zó kunnen we onze bronnen schoonhouden.’

Hoe ziet u het probleem van waterbeschikbaarheid en een robuuste, klimaatbestendige drinkwatervoorziening?

Savić: ‘Wereldwijd is water schaars, en gek genoeg geldt dat ook in Nederland, hoewel je op het eerste gezicht zou zeggen dat we er wel genoeg van hebben. Er is vanuit verschillende hoeken vraag naar water: vanuit de landbouw, de industrie, natuurlijk vanuit de drinkwatervoorziening, maar vergeet ook de natuur zelf niet. De vraag naar water groeit, mede door economische en demografische ontwikkelingen. Maar door de klimaatverandering verandert ook het aanbod van water. Nu al zien we langere droge perioden met hogere temperaturen. Dat werkt op een aantal manieren tegen je: er is minder neerslag die kan intrekken in de grond én de rivieren voeren minder water aan. Tegelijkertijd stijgt de vraag naar water, vooral door warm weer. In de zomer van 2018 hadden we een stijging van 150% van het watergebruik in de landbouw, terwijl de binnenlandse vraag met 7% toenam.’

‘Als je dan niet goed voor je bronnen zorgt, kun je in de problemen komen, vooral bij de productie van drinkwater uit oppervlaktewater. Bij een lagere afvoer in de grote rivieren, neemt het gehalte aan verontreiniging toe, eenvoudigweg omdat er minder water is om de vervuilende stoffen in te verdunnen. In de gebieden langs de kust neemt de verzilting toe, door intrusie van zout zeewater vanuit zee. Dat betekent dat de zuiveringsinspanning voor de drinkwaterbedrijven stijgt.’

‘En ook bij grondwater als bron voor drinkwater kunnen lange droge perioden voor problemen zorgen, zoals we hebben gezien in de zomers van 2018 en – in mindere mate – 2019. De grondwaterspiegel komt steeds lager te staan en het gevaar van verzilting van de bron wordt groter, bijvoorbeeld door zoute kwel. In zo’n geval kan er spanning ontstaan tussen de belangen van de drinkwatervoorziening en bijvoorbeeld de landbouw of de industrie. Natuurlijk is de volksgezondheid het meest belangrijk en gaat de drinkwatervoorziening vóór. Maar als we niets doen, gaan we in de toekomst meer van dit soort spanningsvelden zien.’

‘Ik denk dat het tijd is voor beter, actiever grondwatermanagement, bijvoorbeeld door het aanvullen van voorraden in gebieden waar de grondwaterstand te veel is gedaald. Zo kan er oppervlaktewater uit andere delen van het land worden getransporteerd naar droge gebieden, om daar te worden geïnfiltreerd in de bodem, maar dit gaat tegen hoge kosten. Maar je kunt ook denken aan andere bronnen, zoals gezuiverd afvalwater, regenwater of grondwater uit gebieden waar wél voldoende is. Dit zal op nationaal niveau moeten worden geregeld, om zeker te stellen dat alle drinkwaterbedrijven optimaal gebruik kunnen maken van de mogelijkheden. Als dit nationale

systeem is opgetuigd, kan er daarna ook samenwerking worden gezocht met buurlanden, om het geografische gebied – en daarmee het aantal opties – te vergroten.’

Klimaatbestendige drinkwatervoorziening

‘Voor een robuuste en klimaatbestendige drinkwatervoorziening is nog veel onderzoek nodig. Wat gebeurt er met de waterkwaliteit als de temperaturen stijgen? En hoe gedragen de buizen van het netwerk zich als het warmer wordt? Hoe verandert de vraag bij langere en warmere zomers? Momenteel ontwikkelen wij modellen om deze veranderingen te kunnen voorspellen, in het kader van het gezamenlijke sectoronderzoek – Bedrijfstakonderzoek (BTO). Daarbij kijken we zowel naar de aanbod- als naar de vraagzijde. We zien bijvoorbeeld nu al dat de drinkwaterbedrijven hun klanten helpen om zuiniger om te gaan met water. Voor een beter inzicht in de wensen en verwachtingen van afnemers, voert KWR dan ook klantonderzoeken uit, samen met de bedrijven.’

Welke uitdagingen voorziet u de komende jaren binnen de drinkwatersector zelf?

Savić: ‘De Nederlandse drinkwatersector lijkt me gebalanceerd en goed in staat om de huidige en de voorzienbare toekomstige ontwikkelingen het hoofd te bieden. Wel is het zo dat een grote beweging zoals de energietransitie onvermoede kansen en bedreigingen kan hebben voor de drinkwaterbedrijven. Hun kennis en ervaring met assetmanagement en het beheren van grote netwerken biedt kansen voor nieuwe, wellicht publiek-private samenwerkingen. Ook zien we bij sommige drinkwaterbedrijven inmiddels initiatieven om energie op te wekken met de bestaande bedrijfsmiddelen, via bijvoorbeeld aquathermie of aardwarmte.’

‘Het is uiteraard vreemd om zo lang vooruit te kijken, terwijl we door de uitbraak van het coronavirus momenteel midden in een ongekende crisis zitten en de korte termijn al vrij onzeker is. Ik wil op deze plek benadrukken dat iedereen in onze sector er alles aan doet om ervoor te zorgen dat – ook in een crisis als deze – de drinkwatervoorziening voor alle Nederlanders veilig en ongestoord voortgang kan vinden.’

‘De basis voor mijn mandaat is gelegd’

Virginijus Sinkevičius, Eurocommissaris voor Milieu, Oceanen en Visserij.

Klimaatverandering en bescherming van het milieu staan hoog op de politieke agenda van de Europese Unie (EU). De Europese Commissie speelt hierin een grote rol en heeft onlangs de zogenaamde EU Green Deal als routekaart voor verduurzaming van de Europese economie gepresenteerd. De Litouwer Virginijus Sinkevičius is als Eurocommissaris voor Milieu, Oceanen en Visserij verantwoordelijk voor veel van de wetsvoorstellen, actieplannen en strategieën die als onderdeel van deze Green Deal zijn aangekondigd. Veel van deze initiatieven hebben sterke raakvlakken met waterbeleid, een goede aanleiding voor een interview met de Eurocommissaris.

Als jongste Eurocommissaris in de geschiedenis heeft u een van de belangrijkste portefeuilles binnen de huidige Commissie. Hoe heeft u uw eerste maanden ervaren als Eurocommissaris die mede vorm heeft gegeven aan de Europese Green Deal?

Sinkevičius: ‘Tijdens deze eerste maanden heb ik de basis gelegd voor mijn mandaat. In het kader van de Europese Green Deal zijn twee zeer belangrijke documenten – opgesteld door mijn team en diensten – aangenomen: het actieplan voor de circulaire economie en de biodiversiteitsstrategie voor 2030. Beide stukken zijn zeer ambitieus en veranderen de wijze waarop we consumeren, produ-

ceren, naar het milieu kijken en, in het algemeen, leven. Maar hoge ambities zijn nutteloos zonder concrete uitvoering. Ik vind dat we goed van start zijn gegaan, maar er is nog veel meer belangrijk werk te doen en daar ben ik klaar voor.’

De Green Deal en zijn klimaat- en milieumambities hebben een ambitieuze route uitgezet voor de besluit- en beleidsvorming van de EU in de komende jaren. Dit kan een belangrijke positieve invloed hebben op de bescherming van drinkwaterbronnen. In toenemende mate worden chemische stoffen aangetroffen in drinkwaterbron-

nen, een duidelijke illustratie van de noodzaak dat meer actie moet worden ondernomen – ook op EU-niveau – om de emissie van chemische stoffen naar het milieu te voorkomen en terug te dringen. *Hoe kan, volgens u, het actieplan waaraan u werkt om de vervuiling van lucht, water en bodem tot nul terug te brengen – samen met andere initiatieven in het kader van de Green Deal, zoals de toekomstige duurzaamheidsstrategie inzake chemische stoffen – functioneren als belangrijke aanjager voor een betere bescherming van drinkwaterbronnen?*

De ‘COVID-19-pandemie heeft de noodzaak tot bescherming en herstel van de natuur nog urgenter gemaakt, en heeft mensen bewuster gemaakt van het verband tussen onze eigen gezondheid en de gezondheid van ecosystemen. Iedereen drinkt dagelijks water, dus drinkwater moet veilig zijn en mag geen gevaarlijke chemische stoffen bevatten. We hebben veel gedaan via de herziening van de Drinkwaterrichtlijn, door grenswaarden bij te stellen en nieuwe bepalingen op te nemen voor materialen die met water in contact komen. Maar als we onze wateren echt willen beschermen, dan moeten we beginnen met het terugdringen van de totale emissie van gevaarlijke chemische stoffen stroomopwaarts, tijdens de productie, het gebruik en verwijderen ervan, om te voorkomen dat deze stoffen überhaupt in drinkwaterbronnen terechtkomen. Dat is waar de Green Deal in beeld komt: met zijn sterke focus op het terugdringen van vervuiling moet deze onze gezondheid beschermen, en de gezondheid van de ecosystemen waarvan we afhankelijk zijn.’

Belangrijke rol voor actieplan

‘Als we kijken naar nog komende Green Deal-initiatieven is een belangrijke rol weggelegd voor het actieplan om de vervuiling tot nul

‘HOGE AMBITIES ZIJN NUTTELOOS ZONDER CONCRETE UITVOERING’

terug te brengen. Dit moet zorgen voor het beter monitoren, voorkomen en bestrijden van vervuiling van lucht, water, bodem en consumentenproducten. Daarnaast gaat de EU-duurzaamheidsstrategie inzake chemische stoffen in op risico’s van hormoonverstorende stoffen, gevaarlijke chemische stoffen in producten (ook geïmporteerde producten), gecombineerde effecten van verschillende chemische stoffen en zeer moeilijk afbreekbare chemische stoffen. Beide Green Deal-initiatieven richten zich op verschillende soorten vervuiling, waaronder verontreiniging van het aquatisch milieu, en op die manier dragen zij ook bij aan de bescherming van natuurlijke drinkwaterbronnen.’

Afgelopen jaar presenteerde de Commissie de strategische aanpak van de EU van geneesmiddelen in het milieu. Deze kon rekenen op grote bijval van de watersector in de EU. De strategie bevat door de Commissie en EU-lidstaten te nemen maatregelen die zijn gericht op de gehele levenscyclus van geneesmiddelen. *Wat zou u gedurende uw termijn graag willen bereiken met deze belangrijke strategische aanpak?*

‘Een van de vele zaken die we hebben geleerd van de COVID-19-crisis is dat onze consumptiepatronen en toeleveringsketens duurzamer moeten worden. De strategische aanpak van geneesmiddelen

in het milieu is hierbij heel erg bruikbaar, omdat deze kijkt naar de gehele levenscyclus van geneesmiddelen: van fabricage via zorgvuldig gebruik tot milieuveilige verwijdering. En natuurlijk past deze ook zeer goed binnen de Green Deal en zijn andere strategieën om vervuiling aan te pakken.’

Positieve feedback

‘Veel maatregelen in de strategische aanpak van geneesmiddelen in het milieu worden reeds uitgevoerd en de feedback die we krijgen van belanghebbenden, lidstaten en het Europees Parlement is over het algemeen zeer positief. EU-onderzoeksprogramma Horizon Europe zal meer dan voldoende mogelijkheden hebben om het onderzoek te richten op geneesmiddelen in het milieu. Dit is een terrein dat steeds meer aandacht krijgt. Het gaat om risico’s die we zo zorgvuldig mogelijk zullen meewegen bij al onze toekomstige werkzaamheden, zoals het vervolg op de Fitness Check (evaluatie) van de Kaderrichtlijn Water en haar dochterrichtlijnen en de evaluatie van de Richtlijn Stedelijk Afvalwater.’

Helaas vinden we nog steeds buitensporige hoeveelheden residuen van bestrijdingsmiddelen in onze drinkwaterbronnen. De nieuwe EU Green Deal ‘van boer tot bord’-strategie introduceert de ambitie om het gebruik en de risico’s van bestrijdingsmiddelen uiterlijk in 2030 met 50% te hebben teruggebracht. Dit is goed nieuws voor de drinkwatersector. *Wat gaat deze strategie volgens u bereiken en wat gaat u doen om ervoor te zorgen dat de hoognodige vooruitgang wordt geboekt?*

‘Ja, het grond- en oppervlaktewater in de EU kampt nog steeds met het probleem van residuen van bestrijdingsmiddelen en bijbehorende afbraakproducten. Ik ben dan ook heel erg blij met deze ambitieuze nieuwe doelstellingen.’

Opzetten juiste juridische kader

‘Nu moeten we erop toezien dat er in de praktijk zaken gaan veranderen en ik werk nauw samen met mijn collega’s die Gezondheid en Landbouw in hun portefeuille hebben. Ons doel is het juiste juridische kader op te zetten, om trends met betrekking tot bestrijdingsmiddelen te blijven monitoren – samen met de watersector – en ervoor te zorgen dat de noodzakelijke ondersteuning voor het faciliteren van deze veranderingen voor alle belanghebbenden beschikbaar is.’

Artikel 7.3 van de Kaderrichtlijn Water is voor waterbedrijven ontzettend belangrijk. Dit artikel is gericht op waterlichamen die worden gebruikt voor de onttrekking van water dat is bestemd voor menselijke consumptie (drinkwater). Het schrijft voor dat lidstaten zorg dragen voor de bescherming van waterlichamen die worden gebruikt voor het produceren van drinkwater. Het doel is te voorkomen dat de kwaliteit daarvan achteruitgaat en zo het niveau van zuivering dat voor de productie van drinkwater is vereist, te verlagen. Helaas zien we in de praktijk echter een tegengestelde trend: waterbedrijven moeten hun zuiveringsinspanningen voortdurend verhogen. *Wat kunt u als Eurocommissaris doen om de lidstaten te helpen de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water – en dan met name van artikel 7.3 – te verbeteren?*

‘Uit de Fitness Check van de Drinkwaterrichtlijn die de Commissie heeft gehouden, bleek dat er specifiekere bepalingen nodig waren om te waarborgen dat dit artikel van de Kaderrichtlijn Water ook daadwerkelijk wordt uitgevoerd. En dat is precies wat nu met de herziening van de Drinkwaterrichtlijn is gebeurd. De nieuwe richtlijn introduceert een op risico’s gebaseerde benadering en bevat bepalingen voor het beschermen van water dat wordt gebruikt om drinkwater van te maken.’

Beoordeling risico’s

‘In de praktijk vereist het nieuwe artikel 8 van de Drinkwaterrichtlijn ‘risicobeoordeling en risicobeheer van intrekgebieden en locaties waar water wordt gewonnen om drinkwater van te maken’. Dit betekent een beoordeling van mogelijke risico’s die de waterkwaliteit kunnen doen verslechteren en een risico voor de volksgezondheid inhouden. De richtlijn noemt in het bijzonder nitraat, bestrijdingsmiddelen en geneesmiddelen als mogelijke verontreinigingsbronnen die moeten worden geïdentificeerd en gemonitord. De richtlijn bevat daarnaast vereisten ten aanzien van betere communicatie en preventieve en mitigatiemaatregelen.’

‘We beschikken nu dus over een geüpdatete Drinkwaterrichtlijn die leidt tot een betere uitvoering van de Kaderrichtlijn Water, en ook nog eens verder gaat. Dat betekent gezondere wateren en gezondere burgers.’

De herziening van de Drinkwaterrichtlijn bevindt zich nu in de laatste fase. Bent u tevreden met het resultaat?

‘Ik denk dat we een redelijk compromis hebben bereikt waarmee de kwaliteit van drinkwater voor de komende decennia wordt gegarandeerd. Het betekent dat de Europese normen tot de meest vooruitstrevende ter wereld zullen behoren. Dit is een concrete stap richting het realiseren van de ambitie om de vervuiling tot nul terug te brengen, voor een gifvrij milieu dat bijdraagt aan een sociaal rechtvaardige transitie, zoals in de Europese Green Deal wordt bepleit.’

Overwinning

‘De op risico’s gebaseerde benadering betekent dat lidstaten en waterbedrijven hun inspanningen kunnen concentreren daar waar ze het meest zinvol zijn en prioriteit kunnen geven aan preventieve maatregelen om verontreiniging aan de bron te voorkomen. Lekkages binnen leidingnetten en nieuwe, opkomende verontreinigende stoffen zoals hormoonverstorende stoffen en microplastics worden aangepakt, de toegang tot water wordt verbeterd en er komt meer transparantie voor consumenten. En het is een overwinning voor de burger, omdat het allemaal een directe reactie is op het eerste Europese burgerinitiatief ‘Right2Water’.’

‘En tot slot, maar niet onbelangrijk, gaan we om de kwaliteit van ons drinkwater te blijven verbeteren een nieuw Europees systeem opzetten voor materialen die in contact komen met drinkwater, gebaseerd op de ervaring en best practices van lidstaten. Naar mijn mening wordt iedereen hier beter van.’

Watereducatie

Stilte, maar geen rust

Het is stil in het Watercentrum van WML in Beegden, Midden-Limburg. Normaal hoor je hier dagelijks het geluid van enthousiaste basisschoolleerlingen uit groep 7/8 die op excursie komen. Gewapend met tablets gaan ze dan aan de slag om de wereld achter de kraan te ontdekken.

Sinds het begin van de coronacrisis, half maart, is er geen klas meer op bezoek geweest. De educatiemedewerkers balen van de stilte op locatie. Tot en met de zomervakantie blijft de agenda leeg, maar achter de schermen is WML druk doende om haar educatieprogramma op locatie aan te passen aan de nieuwe coronarichtlijnen.

Online waterlessen

WML is al die tijd niet helemaal geluidloos gebleven. Zij heeft haar educatieve programma aangeboden aan leerkrachten van groep 7/8. Die konden het opnemen in hun (t)huiswerkprogramma voor hun leerlingen. Dat kan ook eenvoudig: dankzij de interactieve website en downloadbare werkbladen zijn de waterlessen online prima te volgen.

Waterproefjes voor thuis

Voor een breder publiek zijn, via de socialmediakanalen, simpele waterproefjes aangeboden: het nabootsen van de waterdruk, testen hoe sterk water is en het zuiveren van water. Dat kan met materialen die we (bijna) allemaal in huis hebben, zoals lege flessen, peperkorreltjes, punaises, afwasmiddel en koffiefilter. Een leuk tijdverdrijf tijdens de lockdown en leerzaam om te doen.

Deelname Nationale Kraanwaterdag

De zomervakantie staat voor de deur, de rust in het Watercentrum houdt dus even aan. Maar achter de schermen wordt doorgewerkt. Nieuw in 2020 is dat alle drinkwaterbedrijven het begin van het schooljaar aftrappen met de Nationale Kraanwaterdag op woensdag 23 september: dé aftrap voor alle Nederlandse basisscholen om gedurende het hele jaar actief met het thema drinkwater bezig te zijn. Niet alleen het drinken van water staat centraal. Ook het duurzaam gebruik van water krijgt veel aandacht.

Compleet educatieprogramma

Met de deelname aan deze Nationale Kraanwaterdag, waarbij scholen een toolkit met lesmateriaal krijgen voor groep 1 tot en met 8, wordt het educatieprogramma van WML completer. Het huidige educatieprogramma, de WaterMakers van Limburg, is primair gericht op leerlingen van groep 7. Deze doelgroep was eerder al verbreed door een samenwerking met Continuum discovery center, waarbij diverse doe-stations over het thema (drink-)water zijn vernieuwd. Daarmee kunnen ook het voortgezet onderwijs en beroepsonderwijs kennismaken met de drinkwaterwereld.

Excursie heeft de voorkeur, wel veilig

Alle samenwerking en het online aanbieden van lesmateriaal zijn een waardevolle aanvulling op het bestaande programma. Maar de educatiemedewerkers van WML hopen de leerlingen snel weer 'live' te ontvangen in het Watercentrum. Het leereffect is toch het grootst als ze zelf in de zuiveringsfabriek zijn geweest.

Veiligheid staat voorop. En dus wordt het Watercentrum anderhalvemeterproof gemaakt. Hopelijk horen we komend najaar weer enthousiaste kinderstemmen in het Watercentrum. Daar heeft WML graag wat voor over.

Sander Mager, portefeuillehouder waterkwaliteit bij de Unie van Waterschappen:

‘We staan samen voor schoon water’

Sander Mager, lid van het dagelijks bestuur bij Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, is sinds oktober vorig jaar bestuurslid bij de Unie van Waterschappen. Hoe ziet deze ecooloog de doelen wat betreft de waterkwaliteit voor de waterschappen en wat is zijn visie op de ontwikkelingen in de komende jaren? ‘Schoon water moet, maar we moeten het vooral samen doen.’

Mager: 'Schoon water vraagt een brede benadering voor alle gebruiksfuncties: voor natuur, voor recreatie, voor drinkwater en ook voor landbouw. Dus ik zie waterkwaliteit als een basisvoorwaarde voor een duurzame maatschappij.'

Doelstellingen KRW

'De KRW (Kaderrichtlijn Water) is voor mij geen doel op zich, maar een middel om een goede waterkwaliteit te halen. Nederland is goed op weg om in 2027 alle maatregelen te hebben uitgevoerd die we daarin hebben vastgelegd, maar we zien ook dat het halen van de doelen op sommige plekken nog lastig is. Bijvoorbeeld omdat de effecten van die doelstellingen pas veel later zichtbaar zijn. Maar ook omdat we daarvoor van heel veel andere partijen afhankelijk zijn. Hoe dichter we bij 2027 komen, hoe meer we gaan ervaren dat het een flinke opgave is. Daar zullen we met de waterschappen, en zeker ook met alle andere partners, onze schouders onder moeten blijven zetten.'

Uitdagingen waterschappen

'Waar mogelijk moeten we ons watersysteem nog veel natuurlijker inrichten. Vewin heeft samen met de Unie van Waterschappen een pleidooi gehouden om fundamenteel anders te kijken naar ons waterbeheer. We zien nu dat ons watersysteem is ingericht op het zo snel mogelijk afvoeren van te veel water. Dat betekent dat we in droge perioden problemen hebben met te weinig water. En dat levert dan weer waterkwaliteitsproblemen op: van verzilting tot een verhoogde concentratie afvalstoffen in het water. Ik denk dat er een andere en natuurlijkere manier van waterbeheer nodig is om dat op te lossen. In een sterk verstedelijkt land als Nederland is dat een enorme opgave.'

'In de landbouw zijn zowel gewasbeschermingsmiddelen als de uitstroom van nutriënten een groot probleem. Onze rioolwaterzuiveringsinstallaties (rwzi's) zijn vooral in perioden van droogte in sommige gebieden een van de belangrijkste bronnen van zoetwater in Nederland. Dus we moeten het effluent (gezuiverd afvalwater dat een rwzi verlaat) echt nog verbeteren. En daar horen ook de vraagstukken over opkomende stoffen en medicijnresten bij.'

'Een van de uitkomsten van de Nationale analyse waterkwaliteit is dat er grote verschillen zijn tussen de verschillende regio's bij bijvoorbeeld droogte en bodemdaling. Dus zullen de waterkwaliteitsopgaven steeds meer regionaal van aard worden. Daarom is het zo goed dat de waterschappen als regionale overheid dat beheer zo goed kunnen doen.'

Ambities schone drinkwaterbronnen

'Hoe kun je nou het beste interveniëren om ervoor te zorgen dat het water het meest schoon wordt, is en blijft? We worden ingehaald door de steeds betere analysetechnieken. Maar hoever kun je gaan bij de zuivering van afvalwater en wie gaat dat betalen? Moet je niet bij de problematiek van medicijnresten in het kader van de 'extended producer responsibility' en aanpak bij de bron, het principe 'de vervuiler betaalt' ook gaan hanteren voor de farmaceutische industrie om medicijnresten uit het water te gaan halen? Daar moeten we naar gaan kijken bij schonere drinkwaterbronnen.'

'WAT ER NIET IN KOMT, HOEFT ER OOK NIET UIT'

Microverontreinigingen

'Veel waterschappen zijn al bezig met het verwijderen van microverontreinigingen. We zitten nog wel in de pilotfase om met en van elkaar te leren wat nou goede technieken zijn voor welke microverontreinigingen. En hoe je kunt voorkomen dat dit weer vragen over extra chemicaliëngebruik of extra energiegebruik met zich meebrengt. We doen dat nu zonder wettelijke verplichting, maar wellicht gaan we daar in de toekomst normen voor afspreken. Het is echter heel belangrijk dat we niet alleen naar de rwzi's kijken, maar ook naar het voorkomen van vervuiling aan de bron. Waterschappen kunnen nooit alleen verantwoordelijk zijn voor al die vervuilingen, dat moeten we dus aan de bron aanpakken. Dat is veel kostenefficiënter en ook veel beter voor het milieu.'

Wat is uw visie m.b.t. de mogelijke aanpassing vanuit Brussel van de KRW en de komende herziening van de Richtlijn Stedelijk Afvalwater?

'Naar mijn idee voldoet de KRW op grote lijnen nog. We hebben met elkaar nog een hele opgave om die doelen te gaan halen. Nederland loopt binnen Europa redelijk voorop. Ik zou dus eerst maar eens kijken of het ons lukt om die doelen te gaan halen. Want ik ben bang dat onder druk van de landen die het hiermee wat moeilijker hebben dan Nederland, eerder de doelen zullen worden verlaagd. Ik denk wel dat we veel meer werk van opkomende stoffen moeten maken. Het beleid na de discussies die we in Nederland hebben gehad over PFAS en gewasbeschermingsmiddelen is echt te reactief. We komen vaak pas in actie als er problemen optreden; dat moet en kan anders. Hoe kan het dat we nog steeds toestaan dat PFAS geloosd wordt in ons oppervlaktewater? Het gaat dus ook over het toelatingsbeleid voor die stof. Ik denk dat daar veel aandacht voor moet komen.'

Welke resultaten mogen we verwachten van bronaanpak en hoe kunnen Vewin en Unie van Waterschappen samenwerken om bronaanpak verder te krijgen?

'Vewin en de Unie zijn een natuurlijke partner voor wat betreft bronaanpak. Naast bestuurder bij de vereniging van alle waterschappen in ons land ben ik ook lid van het dagelijks bestuur bij Waterschap Amstel, Gooi en Vecht. Onze uitvoeringsorganisatie is Waternet, het eerste watercyclusbedrijf in Nederland. Vewin en de Unie hebben hetzelfde belang in Nederland en we kunnen samen werk maken van de circulaire economie. We zijn als waterschappen ook bezig om te kijken hoe we op de rwzi's stoffen zoals fosfaten en

'SCHOON WATER VRAAGT EEN BREDE BENADERING'

cellulose kunnen terugwinnen. Als we met een bronanpak vervuiling kunnen voorkomen, helpt dat bij de acceptatie van dat soort circulaire producten. De Unie en Vewin kunnen vanuit die watercyclusgedachte heel goed samenwerken. Ik denk dat we samen nog best meer zouden kunnen doen.'

Moeten er voor alle medicijnresten normen komen? Alsmaar beter zuiveren heeft ook een prijs; in termen van geld en energieverbruik.

'Bij de toelating van medicijnen hebben we nu wat meer zicht op de milieuaspecten. We zien ook dat er veel verschillende medicijnen zijn en maken ons zorgen over cocktail effecten. Om te beoordelen of ons effluent schoon genoeg is, doen we daar door middel van effectmonitoring op het ecologische systeem onderzoek naar. Maar ik denk dat we nog in de lerende fase zitten en uiteindelijk op normen zullen uitkomen. Daarom moeten we nog veel krachtiger het gesprek over de producentenverantwoordelijkheid met elkaar voeren. Bij medicijngebruik is die aan de bron nogal diffuus, daarom moeten we proberen die lozing in het water te voorkomen.'

Hoe formuleren we als maatschappij een gezamenlijke visie op landbouw en duurzaam waterbeheer?

'Volgens mij loopt die discussie goed, maar er komen veel emoties bij en het systeem snakt naar een nieuwe inrichting. Bij een duurzame landbouw hoort ook waterbeheer. Ook in een kringlooplandbouw wordt gewerkt aan waterkringloop. Er is nu veel aandacht voor stikstof en de emissies naar de lucht. We maken ons zorgen of dit niet ten koste gaat van aandacht voor emissies naar de bodem en water. Het Rijk is verantwoordelijk om de transitie naar een duurzame landbouw te realiseren. Ik voel me verantwoordelijk om ervoor te zorgen dat water daar een duidelijke plek in heeft. Kringlooplandbouw is een interessante visie om verder met elkaar te vervolmaken. Maar ik zie ook dat waterschappen nog niet altijd volwaardig worden meegenomen in de discussies daarover.

Bijvoorbeeld als het gaat om nitraatactieprogramma's kunnen de waterschappen nog wat meer worden betrokken.'

Er is nu met minister Carola Schouten, minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit die naar kringlooplandbouw streeft, en met de gewenste afstemming van de Kaderrichtlijn Water en het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn een 'window of opportunity' om stappen te zetten. Hoe steunen we elkaar optimaal op dit vlak?

'Dit is een hele mooie kans om hierin als Vewin en Unie van Waterschappen gezamenlijk in gesprek te gaan, dicht bij elkaar te komen en samen op te trekken. Ik zou me voor kunnen stellen dat we nadenken over een watercyclusvisie die we ook inbrengen in alle acties die lopen rondom kringlooplandbouw. En ook voor nitraatactieprogramma's zie ik mogelijkheden om samen op te trekken. Het is aan ons als koepelorganisaties en als waterschappen en drinkwaterbedrijven om dat met elkaar te organiseren op nationaal en op regionaal niveau. Dat gebeurt al veel, maar dat moeten we blijven opzoeken en stimuleren, want voor mij zit in de samenwerking de oplossing om echte veranderingen te kunnen organiseren.'

Hoe kijkt u aan tegen de samenwerking met de drinkwaterbedrijven?

'Ik ben goed te spreken over hoe we op regionaal niveau elkaar vinden en steeds meer vanuit die watercyclusgedachte opereren. Als koepelorganisaties kunnen we elkaar nog wel wat meer versterken denk ik. Zowel de waterschappen als drinkwaterbedrijven voorzien de samenleving van primaire levensbehoeften. We staan midden in de maatschappij en hebben een hele praktische invulling. Die kracht die we allebei hebben kan versterkend werken, want we hebben als drinkwaterbedrijven en waterschappen veel gemeenschappelijke belangen, dus laten we vooral veel samen optrekken. Natuurlijk zijn het verschillende organisaties, maar de samenwerking is belangrijk. Schoon water moet, maar moet ook echt samen!'

Nieuw drinkwaterproductiebedrijf voor WMD

Eind dit jaar start WMD met de bouw van een nieuw drinkwaterproductiebedrijf in Beilen. Het oude station voldoet niet meer aan de eisen van deze tijd. De nieuwbouw levert voordeel op: vanaf 2022 krijgt Midden-Drenthe zachter water én WMD gaat water aan het Friese Terwisscha leveren. Vitens kan de winning verminderen. Dat is nodig om het Drents Friese Wold 'nat' te houden.

De groene kleur is de verbinding met het beekdal van de Beilerstroom in het wingebed. Oranje staat voor ijzeroxidatie uit het zuiveringsproces en de bakstenen zijn gekleurd met mangaanhoudend slib uit de drinkwaterzuivering.

Van te veel water naar droogte

Klimaatrobuust waterbeheer, wat is dat eigenlijk?

Waar staat klimaatrobuust waterbeheer voor? Arjan Budding, programmaleider Duurzaam Waterbeheer bij Wageningen University & Research (WUR) en Suzanne Hulscher, hoogleraar Waterbeheer en Waterbouwkunde aan de Universiteit Twente geven in dit artikel hun visie hierop. Een ding is duidelijk: waar wij in het verleden de strijd moesten aangaan met te veel water, richten we ons nu ook op droogte.

Nederland, waterland. Ons land is ingericht op het afvoeren van veel water. Maar door de droogte van 2018 en 2019 is een aantal dingen echt scherper op het netvlies gekomen van Budding en Hulscher.

Budding is nu bijna een jaar werkzaam voor de WUR. Hiervoor werkte hij voor het Waterschap Vallei en Veluwe. Budding: 'Ook dit jaar lijkt droog te beginnen. Onlangs hadden we tijdens deze coronacrisis opeens voor ons land ongekend felle bosbranden. Dat zet je aan het denken. We kijken al decennia naar de effecten van droogte, maar de schaal waarop we die nu waarnemen, geeft duidelijk een verandering aan. Het maakt de urgentie van dit onderwerp steeds duidelijker. Bij het waterschap merkten we altijd dat droogte een calamiteit was. We hebben destijds een aantal protocollen opgezet voor droogtescenario's. Nu begint droogte steeds normaler te worden en moeten we met schaarste omgaan. Dat vind ik wel kenmerkend en zorgelijk.'

Hulscher valt de kwetsbaarheid van Nederland op. 'Alle aandacht gaat altijd uit naar de hoogwaterveiligheid, zeker met de stijgende zeespiegel. Het verschil tussen droogte en hoogwaterveiligheid is dat het in Nederland niet direct mensenlevens kost. Maar als je kijkt naar onze landbouw, verzakkende gebouwen en problemen met de vaardiepte van schepen, is de economische schade enorm. Nederland is dus veel kwetsbaarder voor droogte dan we dachten.'

Oppervlaktewater en grondwater

De belangrijkste opgaven voor het oppervlakte- en het grondwater zitten volgens Budding in het ombouwen van ons watersysteem naar een klimaatrobuust systeem. 'Een systeem dat ook in staat is om water goed vast te houden en snel te infiltreren. Waar we tot voor kort snelwegen construeerden om water zo snel mogelijk weg te krijgen, moeten we nu veel meer water durven en kunnen parkeren.' Tegelijkertijd geeft hij aan dat we overstromingen moeten zien te voorkomen, zodat het heel precair zoeken is naar de balans van veiligheid.

Ons watersysteem inrichten op droogte, het is een issue van groeiende betekenis. 'We hebben in Europa afgesproken dat ons watersysteem een bepaalde kwaliteit moet hebben in het kader van de Kaderrichtlijn Water. Zeker in Nederland blijkt het best nog een uitdaging te zijn om die deadline hiervoor van 2027 te gaan halen. Het is geen stikstofdossier, maar het heeft wel een aantal aspecten daarvan. Kwaliteit en kwantiteit zijn twee kanten van dezelfde medaille. We moeten echt aan de slag. Voor ons oppervlaktewater is het erg belangrijk om het beheer ervan in te richten op droogte en zo klimaatrobuustheid te gaan krijgen.'

Water met geheugen

Hulscher: 'Oppervlakte- en grondwater moeten goed in balans zijn. Voor grondwater is dat heel erg belangrijk omdat dat een geheugen heeft, in tegenstelling tot hoogwaterveiligheid. Als grondwater eenmaal te laag is, blijft dat laag. Dat kan een jaar later nog gevolgen hebben. Daarom is een opeenvolging van droge zomers een groter probleem dan wanneer ze over een langere periode zouden plaatsvinden. Na twee droge zomers achter elkaar, en misschien nu in

Arjan Budding, programmamanager Duurzaam Waterbeheer bij Wageningen University & Research (WUR).

2020 een derde, moeten we daar serieus rekening mee gaan houden. De watertekorten leveren dan echt problemen op. Het is een belangrijke opgave om goed na te denken hoe we dat oppakken en welke mogelijkheden we hebben.'

Klimaatrobuust waterbeheer

Op de vraag wat Budding onder klimaatrobuust waterbeheer verstaat, zegt hij: 'Waterbeheer dat onze klimaatveranderingen op een robuuste wijze kan opvangen. Want met het oog op de droogte moeten we ons watersysteem anders inrichten. Daardoor zullen we ook een ander soort vegetatie gaan krijgen. Een voorbeeld zijn de naaldbossen op de Veluwe. Die zorgen voor vrij veel verdamping. Door terug te gaan naar loofbos, het oorspronkelijke bos op de Veluwe, beïnvloeden we op een positieve manier ons waterbeheer.'

'Ons watersysteem voor zowel hoog- als laagwater zo inrichten dat het een stootje kan hebben.' Zo omschrijft Hulscher klimaatrobuust waterbeheer. En dat is tegelijkertijd het lastige. 'Want 2018 was een mooi voorbeeld. We begonnen met een hoogwaterpiek, gevolgd door een hele droge zomer. Maar het klimaat gaat extremer worden en daar moeten wij ons land op inrichten. In tegenstelling tot andere landen zijn wij niet gewend aan droogte. Ook moeten we rekening houden met de zeespiegelstijging waardoor de afwatering anders

Suzanne Hulscher, hoogleraar Waterbeheer en Waterbouwkunde aan de Universiteit Twente.

wordt.' Hulscher is het eens met Budding dat nadenken over onze natuur en landbouw ook hoort bij klimaatrobust waterbeheer.

Wat betekent dit voor Nederland, wat moet daarvoor gebeuren? Wat moeten we echt anders gaan doen?

Budding: 'Ik denk dat we in Nederland omdenken moeten toepassen. Bij mijn vorige werkgever, Waterschap Vallei en Veluwe, hadden we een soort peilbesluit. Dat is een overeenkomst met de omgeving waarin je afsprekt hoe hoog het waterpeil moet zijn in een bepaald gebied. Dat gaat uit van een maakbare samenleving. Laten we dat omdraaien, en het natuurlijke peil volgen. Als basis voor de inrichting van Nederland kijken we dan naar de potentie en de eigenschappen van de fysieke leefomgeving. Dat is volgens mij een heel belangrijke stap die we moeten zetten. Ik zou bijna zeggen dat we volgzaam moeten worden. Dat we meeleven en -groeien met de krachten van onze omgeving.'

Hulscher: 'Wij zijn wereldwijd beroemd om ons hoogwaterbeheer, maar ons laagwaterbeheer moeten we veel serieuzer nemen. Door de klimaatverandering is de kans groot dat we steeds vaker een droge zomer krijgen. De zomer van 2018 leek heel extreem, maar het is eigenlijk een zomer die eens in de dertig jaar voorkomt. We

krijgen hierdoor wel te maken met zoutindringing. Als de rivieren veel lager staan dan het grondwater, kan het zeewater veel verder landinwaarts komen. Dan kunnen we problemen krijgen met de drinkwatervoorziening. Voor deze scenario's moeten we oplossingen bedenken. Daarvoor hebben we goede kennis nodig. Op de Universiteit van Twente investeren wij in de ontwikkeling daarvan dankzij een groot kennisprogramma van NWO, SALTISolutions. We doen dit samen met een aantal andere universiteiten en vele andere organisaties. Doel hiervan is om voorspellende instrumenten te maken en oplossingen te bedenken. Dat is een verantwoordelijkheid van de kennisinstellingen, de ministeries, maar ook van de organisaties die te maken hebben met zoutindringing.'

Wie zijn daarvoor aan zet?

'Kringlooplandbouw levert ook een bijdrage aan betere watersystemen', aldus Budding. 'Dit zijn dermate grote veranderingen die echt een wezenlijk andere kijk vragen. Ik denk dat het Rijk daarin de regie wat meer naar zich toe moet trekken. Ik merk dat het soms best lastig is om binnen de regio grote stappen te zetten. Maar ik denk wel dat de regio goed is in het uitvoeren. Laten we niet vergeten dat kleine initiatieven tot grootse plannen kunnen leiden.'

Hulscher: 'Op dit moment hebben we niet voldoende goed gevalideerde instrumenten om hiermee om te gaan. Naar mijn mening moeten we die ontwikkelen met iedereen die hierbij betrokken is. Dat zijn de ministeries, andere overheden, drinkwatersector, kennisinstellingen, ingenieursbureaus en universiteiten.'

Wat kan of moet de drinkwatersector hierin betekenen?

Budding: 'Goed en voldoende drinkwater is essentieel voor ons bestaan als mens. Hiervoor heb je diverse bronnen van goede kwaliteit nodig. Daarmee komen de drinkwaterbedrijven ook meteen in de dialoog terecht rondom de inrichting van Nederland, maar ook om het goede waterbeheer. Ze zijn daar al heel goed mee bezig, zoals de bronbescherming en het deelnemen aan de maatschappelijke dialoog over de toekomst en inrichting van Nederland. Ik denk dat de drinkwatersector daarin van groot belang is.'

Hulscher: 'De drinkwatersector moet dit echt onder de aandacht brengen, zodat dit onderwerp serieus wordt behandeld. We denken misschien dat de kans op droogte in ons land niet zo heel groot is, maar de gevolgen kunnen wel groot zijn. Zeker als het jaar na jaar voorkomt. De drinkwatersector heeft er veel belang bij om de kennisontwikkeling op dit gebied aan te zwengelen.'

Tot slot, hoe zien Budding en Hulscher Nederland over 100 jaar?

Budding: 'Begin dit jaar hebben we bij de WUR een beeld van Nederland over 100 jaar geschetst. Veel wat ik net al aangaf, zien we op deze kaart terug. Nederland is daarop heel anders, maar toch herkenbaar. We kunnen er niet omheen dat het landschap gaat veranderen. De zeespiegel gaat stijgen, temperaturen gaan omhoog, droogtes zullen steeds nadrukkelijker aanwezig zijn. We zien nu al dat de vegetatie aan het veranderen is, net als onze fauna. Het leuke van die kaart vind ik dat we het als een positief beeld schetsen. We kunnen het aangrijpen om Nederland anders, mooier en

groener te maken. Ik denk dat we die stappen haast wel móeten zetten. We moeten de rivieren meer ruimte gaan geven en we moeten gaan nadenken over het anders inrichten van onze kustzone en het IJsselmeer. We zullen hier ook een gedeelte van onze voedselvoorziening kunnen en moeten laten gaan plaatsvinden. Een deel van onze landbouwgronden zullen we moeten loslaten, omdat er andere teelten moeten komen. Maar voor een deel zal ook de natuur moeten terugkomen, om bijvoorbeeld het water op te slaan.'

Hulscher: 'Ik denk dat Nederland dan een aantal keuzes gemaakt moet hebben. Zeker wat betreft droogte en hoogwater. Mensen zullen zich dan waarschijnlijk beter realiseren wat de risico's zijn. Ik denk dat er tussen nu en honderd jaar ook een aantal slimme oplossingen is bijgekomen. Ik weet niet of er stukken land worden opgegeven of dat de kaart er anders uit zal zien. Het heeft ook te maken met hoe goed we in staat zijn om te gaan met de klimaatverandering. Zijn we echt in staat om de CO₂-uitstootvermindering te realiseren? En hoe ziet onze waterhuishouding eruit over een eeuw? We waren al een eind op weg, hoewel het mij niet snel genoeg kan gaan. Maar toen kwam de coronacrisis. Ik vrees dat het hierna zo belangrijk is om de economie weer op gang te brengen, dat de klimaatafspraken een beetje naar de achtergrond verschuiven.'

'We wisten dat een pandemie kon voorkomen, maar de gemiddelde mens hield er niet serieus rekening mee. Dat geldt ook een beetje voor overstromingen. Mensen houden er niet echt rekening mee. Wat betreft onze gewassen kunnen we iets telen dat beter in staat is om te gaan met droogte. Dat heeft ook gevolgen voor de inrichting van onze natuur. Omdat we eigenlijk altijd alles willen behouden wat er is, is dat niet iets waar we het in Nederland snel over eens worden. Maar misschien worden we wel ingehaald door een bepaalde situatie. Net zoals nu met corona. Dan zijn mensen opeens wel in staat om na te denken over andere oplossingen.'

'MET HET OOG OP DE DROOGTE
MOETEN WE ONS WATER-
SYSTEEM ANDERS INRICHTEN'

Nationale analyse waterkwaliteit

‘De kwaliteit van water is niet alleen een verantwoordelijkheid van overheden’

De Nationale analyse waterkwaliteit verscheen in april. Frank van Gaalen, een van de auteurs van dit rapport, vertelt over de bevindingen en handelingsopties. Inge van Driezum, die heeft bijgedragen aan het addendum, focust op de kwaliteit van drinkwater. Beiden concluderen dat koppeling van regionale en landelijke gebiedsplannen de kwaliteit flink kan verbeteren, maatregelen pas echt effect sorteren als meting en kennis worden gedeeld én dat samenwerking tussen overheden en mét sectoren onontbeerlijk is. ‘Integrale aanpak is noodzaak.’

Frank van Gaalen, wetenschappelijk onderzoeker Water en Ruimte.

Frank van Gaalen is als wetenschappelijk onderzoeker Water en Ruimte verbonden aan het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL). Dit is het nationale instituut voor strategische beleidsanalyse op het gebied van milieu, natuur en ruimte. Het bureau draagt met verkenningen, analyses en evaluaties bij aan de kwaliteit van politiek-bestuurlijke afwegingen. Mede om die reden verzocht het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) PBL om op basis van joint fact finding een analyse te maken van de waterkwaliteit.

Bijzondere vraag

Een bijzondere vraag, volgens Van Gaalen. 'We zijn vooral gewend om onderzoeken en evaluaties uit te voeren. Deze analyse kreeg een extra dimensie: het resultaat moest zo breed mogelijk gedragen worden en de conclusies algemeen gedeeld. Dat betekende dat we 'onze' analyse met heel veel interactie en deelname van andere partijen hebben gemaakt. Concreet: de modelberekeningen voor deze analyse zijn gedaan door de kennisinstututen Wageningen Environmental Research en Deltares op basis van inbreng vanuit onder andere de waterbeheerders en het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW). De rekenresultaten zijn vervolgens breed gedeeld met het Rijk, waterbeheerders, provincies en maatschappelijke organisaties. Op deze manier komen partijen, inzichten, maatregelen en oplossingen dicht bij elkaar. Niet makkelijk, wel noodzakelijk, want de kwaliteit van water is een optelsom van veel verschillende factoren en omstandigheden. De systemen van oppervlakte- en grondwater hangen nauw met elkaar samen. De waterkwaliteit kan verbeteren door lokale inspanningen, maar water stroomt, en vroeg of laat mengt dat lokale water met bijvoorbeeld verontreinigd regen-, oppervlakte- of afvalwater van elders.'

Doelen KRW niet gehaald

Het rapport doet uitspraken over de waterkwaliteit van alle compartimenten. *Wat zijn volgens Van Gaalen de belangrijkste conclusies uit de studie?* 'Kort samengevat is de waterkwaliteit verbeterd, maar we halen niet alle doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW). Het aandeel regionale wateren dat volgens de nationale analyse in 2027 met de nu voorgenomen maatregelen voldoet, ligt per biologische norm tussen de 30 en 60 procent; voor de zoete rijkswateren wordt het doelbereik op bijna 100 procent berekend. Overigens blijkt uit het addendum, dat een maand na de analyse verscheen, dat het doelbereik als gevolg van aangepaste doelen van de waterbeheerders iets hoger komt te liggen: 35-65 procent. Dat betekent dat er nog extra inzet nodig is voor bepaalde gebieden en voor verschillende typen water.'

Wat zijn de aanbevelingen? Welke maatregelen kunnen worden ingezet? Welke partijen krijgen welke verantwoordelijkheden? Vragen waarop Van Gaalen geen eenduidig antwoord heeft. 'We geven in ons rapport geen aanbevelingen, maar handelingsopties die door politiek en bestuurders kunnen worden afgewogen. Het watersysteem is te complex om gedetailleerde adviezen te kunnen geven. Het voorkomen van planten en dieren en de conditie van het water zijn afhankelijk van een flink aantal factoren: hydrologie, beheer, migratie, aanwezigheid van bekende schadelijke stoffen, nieuw opkomende stoffen... We hebben gezamenlijk nog onvoldoende kennis van dit complexe geheel; we weten dus niet exact welk effect een specifieke maatregel op een specifieke locatie heeft. Precies daarom geven we geen aanbevelingen, maar kansrijke handelingsopties per onderwerp en per gebied.'

Handelingsopties

Zo heeft Van Gaalen c.s. berekend dat we in 2027 met de huidige maatregelen in 55 tot 60 procent van de wateren de normen voor fosfor en stikstof zullen halen. 'Hierbij zien we twee belangrijke handelingsopties die dit percentage kunnen verhogen: een vierde zuiveringsstap bij het zuiveren van rioolwater en het verder stimuleren van de vrijwillige maatregelen van boeren binnen het DAW. Volgens de berekeningen kunnen de DAW-maatregelen een aanzienlijke bijdrage leveren aan de verbetering van de waterkwaliteit, maar daarvoor is wel vereist dat veel boeren meedoen.'

Er zijn ook gebieden met een grote opgave voor het verminderen van stikstof en fosfor, waaronder delen van het stroomgebied van de Maas. Van Gaalen: 'De opgave is hier zo groot dat het om meer structurele maatregelen vraagt. Bijvoorbeeld kringlooplandbouw, op grote schaal mestvrije stroken aanleggen of een verbod op het kweken van bepaalde gewassen. Maar nogmaals, we weten nog niet altijd voldoende wat de effecten zijn van dit soort maatregelen. Daarom loopt nu de Kennisimpuls Waterkwaliteit, waarin Rijk, provincies, waterschappen, drinkwaterbedrijven, STOWA en de kennisinstututen RIVM, KWR, Deltares en Wageningen Environmental Research werken aan meer inzicht in de kwaliteit van het grond- en oppervlaktewater en de factoren die deze kwaliteit beïnvloeden. In dit programma brengen partijen bestaande en nieuwe informatie en kennis bijeen, en maken die toepasbaar voor de praktijk.'

Inge van Driezum, wetenschappelijk medewerker van het team drinkwater van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM).

Baseren op kennis

Een initiatief dat Inge van Driezum, wetenschappelijk medewerker van het team drinkwater van het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), sterk aanbeveelt. 'Neem de maatregelen rond de vergunningverlening. Het is heel belangrijk dat we de effecten hiervan in beeld brengen. We hebben echt behoefte aan maatregelen die gebaseerd zijn op kennis en niet op aannames.'

Want de kwaliteit van de drinkwaterbronnen mag dan verbeterd zijn, zo lezen we in het addendum, er ligt een behoorlijke opgave. Van Driezum: 'In zeker de helft van het grondwater worden stoffen aangetroffen die er niet horen. Nitraat en gewasbeschermingsstoffen blijven knelpunten. Daarnaast zien we ook opkomende stoffen waarvan we nog lang niet altijd weten hoe en waar ze in het water komen en welke invloed ze hebben op de kwaliteit. Mijn onderwerp is drinkwater, maar ik maak me natuurlijk ook zorgen over het toenemend aantal en de hoeveelheid opkomende stoffen in oppervlakte- en oevergrondwater. Resten van medicijnen, röntgencontrastvloeistoffen, oplosmiddelen, stoffen die toch toxisch blijken te zijn, PFAS-verbindingen, microplastics... De metingen laten zien dat het aantal en de hoeveelheid opkomende stoffen behoorlijk toenemen. Natuurlijk meten we nu vaker en zijn de analyses beter, maar onder de streep moeten we toch concluderen dat er meer verontreiniging is. Daar komt nog bij dat ik deze stoffen afzonderlijk noem, maar hoe toxisch is het mengsel van deze stoffen? En wat gebeurt er als het oppervlaktewater uiteindelijk doorsijpelt naar het grondwater? Natuurlijk zuivert het deels door filtering; zo treffen we in drinkwaterbronnen op dit moment nauwelijks medicijnresten aan. Maar

Conclusie Planbureau voor de Leefomgeving

Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) concludeerde in zijn Nationale analyse waterkwaliteit (NAW) dat de waterkwaliteit in Nederland de komende jaren naar verwachting verder zal verbeteren, maar dat de doelen van de Kaderrichtlijn Water zonder aanvullende maatregelen niet (overal) zullen worden gehaald. Om die doelen overal te halen is het volgens het PBL nodig om in een aantal gebieden de maatregelen te intensiveren, om zo de belasting van het water met nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen te verminderen.

In het addendum bij de NAW constateert het PBL dat de doelen voor de drinkwaterbronnen nog (lang) niet in zicht zijn. De conclusies in het addendum onderstrepen volgens Vewin opnieuw de noodzaak van het maken van concrete afspraken om de waterkwaliteit te verbeteren. In de nieuwe cyclus KRW-plannen, waaronder ook de stroomgebiedbeheerplannen voor de periode 2022-2027, moeten maatregelen opgenomen worden waarmee de KRW-doelen uiterlijk in 2027 daadwerkelijk gehaald kunnen worden.

Dit vraagt om ambitie, een sterke regie van het Rijk, verbetering van de afstemming met andere beleidsdomeinen (zoals landbouw en industrie) en een goede samenwerking tussen alle betrokken partijen. Hierbij moet prioriteit gegeven worden aan het realiseren van een goede waterkwaliteit van drinkwaterbronnen.

we weten ook dat de stoffen die we nu in drinkwaterbronnen aantreffen, in de jaren 80 en 90 in het oppervlaktewater terecht zijn gekomen.'

Naast de bedreigingen door verontreiniging, ziet Van Driezum ook de effecten van de klimaatveranderingen op de drinkwaterbronnen met enige zorgen aan. 'En dan heb ik het niet alleen over drinkwatertekort. Ook verzilting is een bedreiging voor onze bronnen, net als uitspoeling door overstroming en overstorten van de riolen door piekbuien.'

Integraal

Om de bedreigingen voor het (drink)water het hoofd te bieden, moet volgens Van Driezum het beleid de komende jaren de nadruk leggen op de uitvoering van maatregelen. 'Nu de tweede generatie gebiedsdossiers voor drinkwaterbronnen is verschenen, stellen de betrokken partijen uitvoeringsprogramma's met maatregelen op. Die moeten ook een plek krijgen in provinciale of nationale waterplannen. Wel moet er nog goed gekeken worden naar de effectiviteit van alle uitgevoerde en geplande maatregelen. De uitvoeringsprogramma's voor de drinkwaterwinningen zijn namelijk nog niet landelijk verzameld en beoordeeld. Ook de integratie van de verschillende aanpakken en maatregelen moet echt meer nadruk krijgen. Bijvoorbeeld niet alleen per stofgroep en per compartiment kijken naar effecten van maatregelen, maar naar het samenhangende geheel. Zo heeft het RIVM bijvoorbeeld goed zicht op geneesmiddelengebruik. Onze kennis kunnen we inbrengen in een integrale aanpak voor opkomende stoffen. En andersom! Dit gebeurt bijvoor-

beeld binnen de Ketenaanpak Medicijnresten. Integrale aanpak is echt noodzakelijk om de kwaliteit te verbeteren en de KRW-doelen te halen.'

Ook het zogenaamde early warning meetsysteem moet volgens de RIVM-medewerker hoog op de agenda. Van Gaalen meldt dat voor de drinkwaterwinningen zo'n meetsysteem in het bovenste grondwater reeds in gang is gezet. 'We treffen steeds vaker en steeds dieper verontreiniging aan in het grondwater door steeds meer verschillende stoffen. We weten nog niet welke invloed deze zogenaamde vergrijzing van het grondwater heeft op het systeem en op de kwaliteit van onze drinkwaterbronnen. Nogmaals, de kwaliteit van het drinkwater is goed, maar de bronnen staan onder toenemende druk van nitraat, gewasbeschermingsmiddelen en opkomende stoffen. Een early warning meetsysteem kan helpen om vroegtijdig de juiste maatregelen te treffen.'

Doelen afstemmen

Als Van Gaalen gevraagd wordt waar hij de komende jaren de nadruk op zou willen leggen, dan vat hij dat samen in twee woorden: afstemming en integratie. 'De kwaliteit van water is niet alleen een verantwoordelijkheid van de overheden. Ook boeren, industrie en consumenten moeten zich bewust zijn van hun aandeel in de verontreiniging. De verantwoordelijkheden voor waterkwaliteit zijn

verdeeld over een groot aantal partijen, waardoor soms gemeenschappelijke doelenkaders ontbreken. Dat vraagt om meer coördinatie, afstemming en integratie van het waterbeleid en andere beleidsterreinen én om een duidelijke verdeling van verantwoordelijkheden tussen Rijk, provincies, waterschappen en gemeenten. De nieuwe Omgevingswet biedt in mijn optiek mogelijkheden voor een meer integrale aanpak. De gelaagdheid die deze wet biedt, kan een complex onderwerp als waterkwaliteit beter adresseren. De doelen moeten beter op elkaar worden afgestemd, dan kun je ook de verantwoordelijkheden beter neerleggen bij de partijen die het watersysteem belasten.'

Van Driezum vult aan: 'De kennis die we opdoen dankzij de nieuw ingestelde werkgroepen moeten we breed delen. Het doelbereik moet omhoog, maar dan wel met maatregelen waarvan we weten dat het effect positief is. Behoud en verbetering van waterkwaliteit is gebaat bij kennis en voortdurend onderzoek en integrale aanpak.'

'INTEGRALE AANPAK IS NOODZAAK'

Nationale analyse waterkwaliteit

Het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW) heeft het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) gevraagd om als onderdeel van de Delta-aanpak Waterkwaliteit een nationale analyse over de waterkwaliteit in Nederland uit te voeren en erover te rapporteren. Dit leidde eind april tot de verschijning van het rapport Nationale analyse waterkwaliteit. In mei verscheen het addendum met de focus op drinkwater.

De Nationale analyse waterkwaliteit geeft inzicht in de voorgenomen waterkwaliteitsmaatregelen en de effecten hiervan op de doelen van de Kaderrichtlijn Water (KRW). De analyse is gebaseerd op gezamenlijk feitenonderzoek van het Rijk, waterbeheerders, provincies, drinkwaterbedrijven, maatschappelijke organisaties en kennisinstituten.

De opgaven voor drinkwaterbronnen hebben betrekking op nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen, oude bodemverontreinigingen en opkomende stoffen in grond- en oppervlaktewater en overlappen daarmee voor een belangrijk deel met de opgaven die worden geconstateerd in de andere hoofdstukken van de Nationale analyse. Het is wel nodig dat de doelen voor drinkwaterwinning expliciet worden meegenomen in de handelingsopties die worden beschreven in het eindrapport. Zo is bijvoorbeeld de afstemming tussen de KRW-plannen en uitvoeringsprogramma's voor drinkwaterbronnen momenteel niet optimaal. Ook is het nodig om de lokale analyses van drinkwaterbronnen in de gebiedsdossiers beter te koppelen aan de landelijke analyse.

Met de huidige en voorgenomen maatregelen van de waterbeheerders, aangevuld met vrijwillige landbouwmaatregelen vanuit het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW), zal volgens modelberekeningen de waterkwaliteit verbeteren, maar zullen niet alle doelen worden gehaald. Het aandeel regionale wateren dat in 2027 voldoet aan de normen voor biologische kwaliteit (het voorkomen van de gewenste planten en dieren) ligt tussen de 35 en 65 procent; voor de zoete rijkswateren is dit bijna 100 procent. Effecten van maatregelen kunnen na-ijlen: planten en dieren hebben tijd nodig om zich (opnieuw) te kunnen vestigen. Als het door natuurlijke omstandigheden niet mogelijk is om in 2027 de doelen te halen, is het voor de KRW voldoende dat in 2027 alle benodigde maatregelen zijn getroffen om op termijn de doelen wel te kunnen bereiken.

Doel van de Nationale analyse waterkwaliteit is meerledig:

- informeren van het Rijk, de Tweede Kamer, de regionale overheden en de maatschappij over de voortgang en resultaten van de Delta-aanpak en de uitvoering van de KRW
- door gezamenlijk feitenonderzoek de regionale analyses en de op regionaal niveau opgestelde (voorlopige) maatregelpakketten samenbrengen in een nationale analyse en doorrekenen op de verwachte effectiviteit van maatregelen
- ter ondersteuning van de regionale gebiedsprocessen de belangrijkste overgebleven opgaven bepalen voor het doelbereik van de KRW.

U kunt het eindrapport van de analyse en het addendum downloaden van de site van Planbureau voor de Leefomgeving, www.pbl.nl/publicaties/nationale-analyse-waterkwaliteit-0.

Het Waterpaspoort van...

Naam: William Moorlag

Leeftijd: 60

Functie: Tweede Kamerlid PvdA

Aantal glazen kraanwater per dag:

'Ik drink ongeveer vier tot vijf glazen water per dag.'

Op het gebied van water ben ik trots op:

'Dat je in Nederland overal zorgeloos goed en veilig drinkwater uit de kraan tapt. Dat is voor heel veel mensen op aarde helaas nog niet weggelegd. Schoon drinkwater moet voor iedereen gewoon en vanzelfsprekend zijn! Ook op onze waterschappen mogen we trots zijn. Hun waterbeheer en onze wereldberoemde waterkeringen zorgen ervoor dat we veilig in ons kikkerlandje kunnen wonen.'

Ik heb iets met water omdat:

'Ik opgegroeid ben in Onderdendam. Dit kleine dorpje, met een imposant historisch waterschaps-huis, is het waterknooppunt van Noord-Groningen waar vijf kanalen samenkomen. Als kind wierp ik voor ons huis mijn hengeltje uit, zocht ik naar eendeneieren in de rietkragen en leerde ik op het Boterdiep schaatsen.'

Mijn speerpunt voor het waterbeleid is:

'Dat schoon water en droge voeten óók vanzelfsprekendheden zijn voor onze volgende generaties. Daar moeten we hard aan werken: ons oppervlaktewater schoner maken en ons grondwater beschermen tegen vervuiling. De klimaatverandering moeten we afremmen en stoppen.'

Als ik aan water denk, dan:

'...zie ik door mijn keukenraam het glinsterende, golvende water van het Oldambtmeer, als ik 's ochtends na het opstaan de kraan opendraai en mijn waterkoker vul voor mijn eerste potje koffie.'

**Gevolgen voor de drinkwaterafzet merkbaar,
maar geen knelpunten**

Corona en droogte

In de afgelopen maanden hebben veel drinkwaterbedrijven te maken gehad met hogere afzetten dan gebruikelijk. De coronamaatregelen deden hun invloed gelden, maar natuurlijk speelde ook het droge en warme weer een rol. Beide factoren versterkten elkaar soms. Er waren ook drinkwaterbedrijven die juist minder water afzetten dan normaal. Reden om wat feiten op een rij te zetten.

Een duidelijk gevolg van de coronamaatregelen is dat bij veel drinkwaterbedrijven de gebruikelijke ochtendpiek in het watergebruik van huishoudens wat later op de dag plaatsvindt en bovendien langer aanhoudt. Deze verandering wordt waarschijnlijk veroorzaakt door het gewijzigde dagritme van huishoudelijke klanten die door thuiswerken geen reistijd hebben en door thuisblijvende kinderen.

Veranderde watervraag

De drinkwaterbedrijven signaleren sinds de eerste coronamaatregelen medio maart ook veranderde afzetpatronen, echter met flinke regionale verschillen. Vrijwel tegelijk begon in Nederland een neerslagloze periode, die bovendien vanaf begin april relatief hoge temperaturen te zien gaf. Beide ontwikkelingen leidden – gemiddeld in de afgelopen maanden maart tot en met mei – tot een stijging van het huishoudelijk watergebruik. De coronamaatregelen leidden tot een daling van de waterafzet aan (grote) zakelijke afnemers, met name in de horeca en recreatiesector.

Enkele drinkwaterbedrijven bemerkten daarnaast een minder stabiele en minder voorspelbare afzet: het drinkwaterverbruik nam van dag tot dag meer toe of af dan gebruikelijk en de dagelijkse verschillen waren door de voorkomende pieken soms groter. Waarschijnlijk hadden de coronamaatregelen een versterkend effect op het grotere waterverbruik vanwege het warme en droge weer. Niet alleen leidde meer thuisblijvers tot een stijging van het huishoudelijk watergebruik, ook zorgde het warme weer bij thuisblijvers voor meer ‘recreatief’ watergebruik voor zwembadjes en tuinbesproeiing. Op een dag met regen daalde het verbruik veel sterker dan normaal.

Grote regionale verschillen

De combinatie van thuisblijvende drinkwaterklanten en het warme, droge weer leidde dus tot een hogere afzet aan huishoudens, maar met flinke regionale verschillen. Een paar voorbeelden die eruit springen:

- Vitens en WMD (Drenthe) zagen met name op de hoge zandgronden extreem hoge pieken in het verbruik tijdens Hemelvaart en

Pinksteren, en een duidelijke terugval in watergebruik in de toeristische bestemmingen in de weekenden.

- Waternet (Amsterdam) zag juist een terugval in waterafzet met name in de toeristensector, vanwege de sluiting van de horeca en afgelaste evenementen. Het huishoudelijk drinkwatergebruik was in de regio Amsterdam stabiel.
- WML (Limburg) constateerde hoge pieken tijdens de vrije dagen en weekenden, alsmede een flinke afzettoename in april en mei ten opzichte van dezelfde maanden in 2019.
- Waterbedrijf Groningen zag sinds de coronamaatregelen een opmerkelijke verschuiving in waterverbruik tussen de stad Groningen, met een daling toegeschreven aan de afwezigheid van studenten en kantoorpersoneel/ambtenaren en sluiting van de horeca, en de rest van de provincie waar het gebruik toenam, waarschijnlijk doordat meer mensen thuiswerkten.
- Evides (regio Rijnmond, Zeeland) zag slechts een geringe stijging van het watergebruik, die geheel is toe te rekenen aan de maand mei.

Oproep tot bewust omgaan met water

De lokaal zeer hoge waterafzetten in het pinksterweekend hebben op een paar plaatsen geleid tot actieve drukverlaging – soms onder de wettelijke drukeis – om aan de watervraag te voldoen. De drukverlaging was niet ingezet vanuit een tekort aan grondwater, maar omdat de watervraag de productiecapaciteit oversteeg. Door de recente regen en lagere temperaturen is de watervraag snel erna gestabiliseerd. Wel roept de sector klanten voortdurend op bewust om te gaan met drinkwater. Waar nodig vullen drinkwaterbedrijven die oproep aan met op de situatie in een bepaalde regio toegesnelde informatie.

Omdat door de coronamaatregelen veel mensen naar verwachting niet of in eigen land op vakantie gaan, bereiden de drinkwaterbedrijven zich voor, gelet op de mogelijkheid van een droge, warme zomer, op een zeer hoge drinkwatervraag.

Achterspiegel

Waterbeschikbaarheid leidend bij ruimtegebruik

De droge zomers van 2018 en 2019 en het droge voorjaar van 2020 tonen aan dat zoetwaterbeschikbaarheid zeer actueel is. Voor de drinkwatervoorziening is zowel de beschikbaarheid als de kwaliteit van zoetwaterbronnen van belang.

In West-Nederland betreft dit het voorkomen van verzilting van innamepunten van oppervlaktewater, voldoende water en het verbeteren van de waterkwaliteit bij lage rivierafvoeren door het maken van internationale afspraken. In Noord-, Oost- en Zuid-Nederland gaat het om klimaatrobustere grondwaterbronnen. Hierbij spelen actief grondwaterbeheer en klimaatbestendig land- en watergebruik een rol.

De minister van BZK stelt als aanvulling op de NOVI voor om het ruimtegebruik in Nederland allereerst af te stemmen op de waterbeschikbaarheid. Zij introduceert een voorkeursvolgorde: water is leidend bij ruimtegebruik, we moeten zuinig zijn met water, water beter vasthouden en water beter verdelen.

Vewin onderschrijft dat waterbeschikbaarheid leidend moet zijn bij ruimtelijke inrichting en landgebruik. De elementen zuinig zijn met water, water beter verdelen en water beter vasthouden moeten echter volgens Vewin nevenschikt zijn. Ze moeten regionaal worden uitgewerkt en dus goed doorwerken in de provinciale en gemeentelijke omgevingsvisies. Ook pleit Vewin voor een sterkere inzet op actief grondwaterbeheer door provincies, met een regierol voor het Rijk.